

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR BİLİM DALI**

**SPOR LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN SPORDA KAYGI DÜZEYLERİ İLE AHLAKİ
KARAR ALMA TUTUMLARININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜLŞAH GEZMİŞ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. BURCU GÜVENDİ

**YALOVA
TEMMUZ 2024**

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR BİLİM DALI

SPOR LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN SPORDA KAYGI DÜZEYLERİ İLE AHLAKİ KARAR
ALMA TUTUMLARININ İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜLŞAH GEZMİŞ
218132047

DANIŞMAN: DOÇ. DR. BURCU GÜVENDİ

YALOVA
TEMMUZ 2024

ETİK BEYAN

Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım “Spor Lisesi Öğrencilerinin Sporda Kaygı Düzeyleri İle Ahlaki Karar Alma Tutumlarının İncelenmesi” başlıklı bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Gülşah GEZMİŞ

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim boyunca benden yardımlarını esirgemeyen, akademik anlamda bana her zaman destek olan, bilgileriyle, tecrübeleriyle doğru yolu gösteren sayın danışman hocam Doç. Dr. Burcu GÜVENDİ'ye teşekkürlerimi sunarım.

Tezi bitirmemde ısrar edip bana her zaman güvendiğini hissettiren başta Prof. Dr. Burçak KESKİN hocama sonsuz teşekkür ederim. Tezimin son aşamasında tanıştığım ve benden yardımlarını hiçbir zaman eksik etmeyen Yalova Üniversite, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi olan Hüseyin Serdar BOZAT arkadaşşıma teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Her zaman yanımda oldukları ve benden desteklerini hiçbir zaman esirgemedikleri için öncelikle aileme, özellikle oğlum Ömer Taha'ya çok teşekkür ederim.

Temmuz – 2024

Gülşah GEZMİŞ

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	i
ÖNSÖZ	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR LİSTESİ	v
TABLolar LİSTESİ.....	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
1. GİRİŞ	1
2. TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİ	4
2.1. Spor Lisesi ve Türleri	4
2.2. Spor Lisesi Tarihsel Süreci.....	5
2.3. Spor Liseleri Amaç ve Hedefleri	8
2.4. Spor Liseleri Kontenjan, Başvuru ve Öğrenci Seçimi Koşulları	9
3. AHLAK KAVRAMI	11
3.1 Ahlak Gelişimi	11
3.2. Ahlaki Karar Alma Tutumları	12
3.2.1. Hileyi benimsemek	13
3.2.2. Yarışmaseverliği benimsemek	13
3.2.3. Adilce kazanmayı korumak.....	13
3.3. Ahlaktan Uzaklaşmanın 8 Mekanizması (Davranış kalıbı).....	14
3.3.1. Ahlaksızlığı meşrulaştırma (Ahlaki gerekçe)	14
3.3.2. Örtmeceli sınıflandırma	14
3.3.3. Avantajlı karşılaştırma.....	15
3.3.4. Sorumluluğun yer değiştirmesi	15
3.3.5. Sorumluluğun dağılması.....	15
3.3.6. Sonuçların saptırılması	15
3.3.7. İnsani özelliklerden uzaklaşma	16
3.3.8. Suça dayanak oluşturma	16
3.4. Sporda Ahlak.....	16
3.5. Spor Ahlakını Olumsuz Etkileyen Etmenler	19
3.6. Sporda Ahlak Dışı Davranışlar	20
3.6.1. Doping	20
3.6.2. Şike	21

3.6.3. Sporda şiddet.....	22
4. KAYGI KAVRAMI	25
4.1. Kaygı Türleri	26
4.1.1. Durumluk kaygı	26
4.1.2. Sürekli kaygı	27
4.2. Kaygının Nedenleri.....	27
4.3. Kaygının Kişi Üzerindeki Etkileri	28
4.4. Spor ve Kaygı.....	29
5. YÖNTEM	32
5.1. Çalışma Grubu	32
5.2. Veri Toplama Araçları	32
5.2.1. Sporda kaygı ölçeği-2	32
5.2.2. Altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği (AMDYSQ)	32
5.3. Verilerin Analizi	33
6. BULGULAR	34
7. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	47
KAYNAKLAR.....	52
EKLER.....	60
ÖZGEÇMİŞ.....	65

KISALTMALAR LİSTESİ

AMDYSQ : Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği
GSB : Gençlik ve Spor Bakanlığı
MEB : Millî Eğitim Bakanlığı
TDK : Türk Dil Kurumu

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 5.1. Sporda kaygı ölçeği-2 normallik testi analizi sonuçları	33
Tablo 5.2. Altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği normallik testi analizi sonuçları	33
Tablo 6.1. Katılımcıların cinsiyet dağılım analizi.....	34
Tablo 6.2. Katılımcıların yaş dağılım analizi	35
Tablo 6.3. Katılımcıların ilçe dağılım analizi.....	36
Tablo 6.4. Katılımcıların sınıf dağılım analizi	37
Tablo 6.5. Katılımcıların spor dalı dağılım analizi	38
Tablo 6.6. Katılımcıların spor yılı dağılım analizi	39
Tablo 6.7. Sporda kaygı ölçeği-2 ve altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği alt boyutlarının ortalama analiz sonuçları.....	40
Tablo 6.8. Sporda kaygı ölçeği-2 ve altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği arasındaki ilişkiye ait spearman korelasyon testi analizi sonuçları	40
Tablo 6.9. Sporcuların cinsiyete göre sporda kaygı ölçeği-2 ve altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği bağımsız t testi analizi sonuçları	41
Tablo 6.10. Sporcuların yaşlarına göre sporda kaygı ölçeği-2 ve altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği one-way anova testi analizi sonuçları	42
Tablo 6.11. Sporcuların yaşadıkları ilçelere göre sporda kaygı ölçeği-2 ve altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği bağımsız t testi analizi sonuçları	43
Tablo 6.12. Sporcuların sınıflarına göre sporda kaygı ölçeği-2 ve altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği one-way anova testi analizi sonuçları	44
Tablo 6.13. Sporcuların spor dalına göre sporda kaygı ölçeği-2 ve altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği bağımsız t testi analizi sonuçları	45
Tablo 6.14. Sporcuların spor yılına göre sporda kaygı ölçeği-2 ve altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği one-way anova testi analizi sonuçları	46

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 6.1. Katılımcıların cinsiyet dağılım analizi.....	34
Şekil 6.2. Katılımcıların yaş dağılım analizi	35
Şekil 6.3. Katılımcıların ilçe dağılım analizi.....	36
Şekil 6.4. Katılımcıların sınıf dağılım analizi	37
Şekil 6.5. Katılımcıların spor dalı dağılım analizi	38
Şekil 6.6. Katılımcıların spor yılı dağılım analizi	39

SPOR LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN SPORDA KAYGI DÜZEYLERİ İLE AHLAKİ KARAR ALMA TUTUMLARININ İNCELENMESİ

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, spor lisesi öğrencilerinin sporda kaygı düzeyleri ile ahlaki karar alma tutumlarının incelenmesidir. Çalışmaya Bursa'da ikamet eden ve 2022-2023 eğitim ve öğretim yılı spor lisesinde öğrenim gören yaş ortalaması $15,95 \pm 1,19$ ve spor yılları $5,45 \pm 2,92$ olan, 161 kız, 258 erkek olmak üzere 9., 10., 11. ve 12. sınıf öğrencilerinin toplamda 419 takım ve bireysel sporcular dahil edilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu, sporda kaygı ölçeği-2 ile altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde istatistikî yöntem olarak; betimsel istatistikler (frekans, aritmetik ortalama, standart sapma); bağımsız t testi analizi, One-way ANOVA testi analizi, Kolmogorov-Smirnov testi, Spearman Korelasyon analizi kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre sporcuların cinsiyetleri, yaşadıkları ilçeler, ilgilendikleri spor dalı, spor yılı ve sınıf değişkenlerine göre sporda kaygı ölçeği-2 alt boyutlarında ve altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği alt boyutlarında anlamlı farklılık görülürken, sporcuların yaş değişkeni açısından her iki ölçekteki alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Korelasyon analizine göre altyapı sporlarında ahlaki karar alma ölçeği hileyi benimsemek alt boyutu ile sporda kaygı ölçeği-2 konsantrasyon bozukluğu alt boyutları arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre sporcuların kaygı düzeyleri arttıkça ahlaki karar alma tutumlarında da artış gözlemlenmektedir. Sonuç olarak, erkek sporcuların müsabaka ve yarışma sırasında adil ve kurallara uygun bir şekilde yarışmayı benimsemedikleri, kız sporcuların ise adilce kazanmayı benimsediği ve spor ortamında kaygı problemlerini daha çok yaşadıkları görülmüştür. Takım sporu ile uğraşan sporcuların ahlaki karar alma tutumlarında olumsuz yönde artış görülürken, sporcular tecrübelendikçe kaygı düzeylerinin net bir şekilde daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan yaşadıkları ilçeye göre kaygı ve ahlaki tutum düzeylerini etkilediği tespit edilmiştir. Genel olarak konsantrasyon bozukluğu yaşayan sporcuların yarışmayı kazanmak adına hileye başvurabilecekleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Spor, Spor Lisesi, Kaygı, Ahlak

EXAMINATION OF SPORTS HIGH SCHOOL STUDENTS' ANXIETY LEVELS AND MORAL DECISION-MAKING ATTITUDES IN SPORTS

ABSTRACT

The aim of this study was to examine the anxiety levels and moral decision-making attitudes of sports high school students in sports. A total of 419 team and individual students/athletes of 9th, 10th, 11th and 12th grade students, 161 girls and 258 boys, with an average age of 15.95 ± 1.19 years and 5.45 ± 2.92 years of sports, residing in Bursa and studying at the sports high school in the 2022-2023 academic year were included in the study. In the study, personal information form, anxiety in sport scale-2 and attitudes towards moral decision-making in youth sports scale were used as data collection tools. Descriptive statistics (frequency, arithmetic mean, standard deviation); independent t-test analysis, One-way ANOVA test analysis, Kolmogorov-Smirnov test, Spearman Correlation analysis were used as statistical methods in data analysis. According to the results obtained, while there is a significant difference in the sub-dimensions of the anxiety in sports scale-2 and in the sub-dimensions of the scale of attitudes towards moral decision-making in infrastructure sports according to the gender of the athletes, the districts they live in, the sports branch they are interested in, the sports year and the class variables, there is no significant difference in both scale sub-dimensions in terms of the age variable of the athletes. According to the correlation analysis, it was determined that there was a positive and low level significant relationship between the sub-dimensions of the moral decision-making scale adopting cheating in youth sports and the sub-dimensions of the anxiety scale-2 concentration disorder in sports. According to this, as the anxiety levels of the athletes increase, an increase is observed in their moral decision-making attitudes. As a result, it was observed that male athletes did not adopt to compete fairly and in accordance with the rules during competitions and competitions, while female athletes adopted to win fairly and experienced anxiety problems more in the sports environment. While there was a negative increase in the moral decision-making attitudes of athletes engaged in team sports, it was concluded that the anxiety levels were clearly lower as the athletes became more experienced. On the other hand, it was found that the district they lived in affected their anxiety and moral attitude levels. In general, it has been observed that athletes with impaired concentration may resort to cheating in order to win the competition.

Keywords: Sport, Sports high school, Anxiety, Morality

1. GİRİŞ

Eğitim, toplumun temel kaynağı olan kişilerin yetiştirilmesi ve geliştirilmesinde önemli bir yere sahiptir. Eğitimin değeri, toplumların geleceği açısından vazgeçilmez bir olgu olduğu, zaman geçtikçe daha iyi anlaşılmaktadır.

Eğitim, çocukların ve gençlerin toplumsal rollerini yerine getirmeleri için gerekli olan bilgi, beceri ve anlayışı kazanmalarına, kişiliklerini geliştirmelerine yönelik okul içi veya dışı, doğrudan ya da dolaylı yardım etmektir. Eğitim, bireylerin topluma entegrasyonu ve kişisel gelişimini destekleyen bir süreçtir (TDK, 2024).

Eğitim, kişinin kendi yetenek ve ihtiyaçlarını toplumun amaçları doğrultusunda geliştirmesine yardımcı olur. Aynı zamanda eğitim, bu sürecin nasıl uygulanacağına dair yöntemlerin ve uygulamaların tümüdür (Kayıran, 1998).

Bir toplumun sağlıklı ve sürdürülebilir olmasında en kritik faktörlerden biri eğitim sistemidir. Her ülke, kendi değer yargıları ve çağdaş eğitim anlayışına uygun şekilde kendine özgün eğitim sistemlerini oluşturmuştur (Duman, 1991). Ülkemizin eğitim sistemi, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından net ve açık bir şekilde yönetilmektedir. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre, eğitim iki ana bölümden oluşur: "yaygın eğitim" ve "örgün eğitim". Yaygın eğitim, okul dışında gerçekleştirilen tüm eğitim faaliyetlerini kapsar. Örgün eğitim ise okul öncesi, ilköğretim (ilkokul ve ortaokul), ortaöğretim (Sosyal bilimler, fen, anadolu, spor lisesi ve güzel sanatlar) ve yükseköğretim kademelerinden meydana gelir (Sağlam, 2013).

Ülkemizde beden eğitimi ve spor alanında eğitim görmek isteyenler için örgün eğitim kapsamında spor liseleri bulunmaktadır. Bu liseler 2004 yılında açılmış olup öğrenciler özel yetenek sınavından aldıkları puana göre bu okullara kabul edilmektedir (Şentürk, 2016). Günümüzde sayıları 99'a ulaşmış olan spor liseleri, öğrencilerin beden eğitimi ve spor alanındaki temel bilgi ve becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu liselerin amacı, öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim alarak başarılı sporcular olarak gelişim göstermelerini, Türk sporunun gelişimine katkıda bulunacak gençler olarak yetişmelerini, spor disiplini ve centilmenliğini benimsemiş örnek bireyler olmalarını, beden eğitimi ve sporla ilgili yükseköğretim programlarına hazırlanmalarını ve ilerleyen yıllarda ülkelerine sporcu, beden eğitimi öğretmeni, antrenör, spor yöneticisi ve spor alanında yetişmiş kalifiye eleman olarak hizmet etmelerini sağlamaktır (MEB, 2005).

Ahlak, toplumsal uzlaşma ve geleneksel değerlerin uyumlu bütünüdür. Bu değerler sistemi, bağlayıcı bir düzeni ve yol gösterici kuralları içerir (Gündüz, 2010). Spor ahlakı ise spor

faaliyetlerindeki davranışları ahlaki ilkeler çerçevesinde değerlendirir (Şahin, 2009). Spor ahlakı, sporcunun önceden belirlenmiş kurallara uyması rakibi, hakemleri ve izleyicileri incitmemesi üzerine kuruludur. Hangi spor branşında olursa olsun, sporcunun zor şartlarda bile saygı ve hoşgörü çerçevesinde hareket etmesi beklenir. Çünkü spor, vücut, akıl, benlik, ahlaki kaygı, hayata bakış, duygu, özdenetim ve iş birliğinin bir bütünüdür (Dever, 2015). Spor etkinlikleri ahlaki konularla doğrudan ilişkilidir. Çünkü takım sporlarında diğer insanlarla etkileşim ve ilişki kurma söz konusudur (Çağrı, 1981). Sporun temel hedefi, insanların fiziksel, zihinsel açıdan dengeli ve bütüncül kişilik geliştirmelerine yardımcı olmaktır. Spor, kişiyi bedensel ve ruhsal olarak dengeli hale getirmeyi amaçlar, böylece insanlar bütüncül bir kişilik yapısına kavuşurlar (Hesapçioğlu, 1994). Bireyler, eğitim yollarının çeşitliliği sayesinde ahlaki olarak gelişebilirler. Bu eğitim, bireylerin ahlaki gelişimlerini ilerletmeleri için onları motive edebilir (Kulaksızoğlu, 1998).

Bir sporcunun, önceden belirlenmiş kurallara uyması, spor ahlakının olumlu yönünü yansıtır. Ancak sporun üzerine yüklenen görevler değiştikçe, spor içerisindeki değerlerde de değişimler yaşanır. Bu nedenle, spor ahlakında meydana gelen sorunlar da artış gösterir (Şahin, 2015). Aşırı rekabet hırsı, sporcunun kişilik gelişimini olumsuz etkileyebilir. Kazanma tutkusu, etik değerlerden uzaklaşmasına neden olabilir. Dolayısıyla, sportif başarının yanı sıra, sporcunun ahlaki gelişimi de önem taşımaktadır (Türksoy Işım ve diğ., 2019).

Söz konusu eylemler muhtemelen yalan söylemek, rakibi korkutmak veya yaralamak ve hakemleri aldatmak gibi, diğer insanlar için olumsuz sonuçlara yol açan ahlaki olmayan davranışlar olarak belirginleşir. Bu davranışlar, başkalarının zararına olacak şekilde ortaya çıkabilir (Kavussanu, 2008). İnsanlar, etik olmayan hareketlere başvurduğunda, içsel suçluluklarını hafifletmek ve vicdan azabını bastırmak ister. Bu sebeple, etik olmayan davranışları çeşitli yöntemler kullanarak yeniden şekillendirirler. Bandura'ya (1991) göre; insanlar, ahlaki olmayan davranışları gerçekleştirirken, vicdanlarını rahatlatmak ve suçluluk duygularını bastırmak için sekiz farklı mekanizma kullanmaktadır. Bu yöntemler, kişinin bilişsel yapısını yeniden şekillendirerek, eylem gücünü azaltarak veya sonucun önemsiz olduğunu göstererek, davranışını haklı çıkarmasına olanak sağlar. Böylece, bireyler ahlaki sınırları aşarken, kendi eylemlerinin sorumluluğundan kaçınmış olur (Bandura, 1991).

Kaygı ve korku kavramları her ne kadar karıştırılsa da (Türkçapar, 2004) Freud'un çalışmasında, korku ve kaygı kavramları birbirinden ayrılmıştır. Korku, dışarıdan gelen uyarıcı veya nesneye verilen tepki olarak tanımlanırken, kaygı ise kişinin içinden gelen ve onu tehdit eden bir uyarıcı olarak açıklanmıştır (Morgan, 2011).

Endişe ve kaygı, Türkçe'de birbirine benzer şekilde ifade edilse de her biri kendine özgü anlamlar taşır. Kaygı, diğer kavramlardan daha spesifik ve farklı bir duygusal durumu yansıtır. Tasa ve kuşku ile yakın ilişkili olsa da kaygı kendine has bir duygu ve zihinsel hal olarak değerlendirilmelidir (Biçer, 1997).

Endişenin, birçok durumda, insanların yaptığı seçimleri ve aldığı kararları etkilediği kanıtlanmıştır. Kaygı, bireylerin düşünce süreçlerini ve seçimlerini şekillendiren önemli bir faktördür. Farklı durumlarda, insanların endişeleri, onların eleştirel düşünme ve karar verme yeteneklerini etkiler (Williams, 2008; Schwarzer, 2000). Kaygı, genellikle vücudun fizyolojik tepkileriyle (terleme, kalp atışlarının hızlanması gibi), davranışsal belirtilerle (tırnaklarını ısırma, kıpırdama gibi) ve zihinsel semptomlarla (olumsuz düşünceler, odaklanma güçlüğü gibi) kendini gösterir (Weinberg ve Gould, 2015).

Sporcular, artan kaygı nedeniyle doğru kararlar alamaz ve yeteneklerini tam olarak sergileyemezler. Yüksek baskı altındaki sporcular, bazen yanlış hareketler yapabilir. Aşırı kaygı, sporcuların bildikleri ve antrenman yaptıkları bazı hareketleri unutturabilir ve duygusal karmaşaya yol açarak kötü davranışlar sergilemelerine neden olabilir (Gümüş, 2022).

Sporcuların, müsabaka öncesi veya esnasında yoğun bir şekilde yaşadıkları endişe ve stres, kontrol edilemediği takdirde, onların performansını olumsuz etkiler ve başarısızlığa yol açabilir. Bu nedenle, sporcuların kaygı seviyeleri ve kaygı kaynaklarının bilinmesi, sporcular ve antrenörler için kritik önem taşır. Çünkü bu bilgiler, onlara kaygıyla baş etme konusunda yardımcı olacaktır (Başaran, 2008).

Bu bağlamda, erkek sporcuların müsabaka ve yarışma sırasında adil ve kurallara uygun bir şekilde yarışmayı benimsemedikleri, kız sporcuların ise adilce kazanmayı benimsediği ve spor ortamında kaygı problemlerini daha çok yaşadıkları görülmüştür. Takım sporu ile uğraşan sporcuların ahlaki karar alma tutumlarında olumsuz yönde artış görülürken, sporcular tecrübelendikçe kaygı düzeylerinin net bir şekilde daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan yaşadıkları ilçeye göre kaygı ve ahlaki tutum düzeylerinin etkilendiği tespit edilmiştir. Genel olarak konsantrasyon bozukluğu yaşayan sporcuların yarışmayı kazanmak adına hileye başvurabilecekleri görülmüştür.

2. TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİ

Eğitim, ülkemizde devletin önemli hizmetlerinden biridir. Devlet, eğitimi kontrol eder ve gözetir. Bu sayede, adalet, güvenlik ve sağlık alanlarındaki hizmetler de düzenli bir şekilde yürütülür.

Eğitim, insanların geleceklerini doğrudan etkilemesi ve toplumsal yapının oluşumundaki kilit rol oynaması nedeniyle, toplumların ilerlemesi için en kritik unsurlardan biridir. Bu nedenle, okul öncesinden yükseköğretime, yetişkin eğitiminden mesleki bilgi ve beceri kazandırmaya kadar uzanan geniş bir yelpazede sürekli eğitim çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Toplumun eğitim ihtiyacının karşılanması amacıyla, bu farklı eğitim alanlarında gelişim ve iyileştirme çabaları sürdürülmektedir (MEB, 2007).

Eğitim politikaları, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren şekillenmeye başladı. Bu süreçte, Türk Milli Eğitim Sisteminin temel yasal dayanağı, 3 Mart 1924 tarihli ve 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu'dur. Bu kanunla birlikte, Türkiye'deki tüm bilim ve öğretim kurumları Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlandı ve eğitim-öğretim sistemi bütünleştirildi (Aktekin, 2013).

Ülkemizde, eğitim sisteminin planlanması ve yürütülmesinden sorumlu olan kurum, Millî Eğitim Bakanlığı'dır. Bu bakanlık, kanunlar, yönetmelikler ve diğer yasal düzenlemeler doğrultusunda, eğitim ve öğretim faaliyetlerini organize eder ve yönetir (Kahya, 2009).

Türk milli eğitim sisteminin temeli, amaçları ve ilkeleri üzerine kuruludur. Bu sistem, eğitim alanlarının fiziki yapısı, eğitim araçlarını, öğretmenlik mesleğini ve devletin eğitim-öğretim görev ve sorumluluklarını kapsar. Bu düzenlemeler bütüncül bir yapı oluşturur.

Türk Milli Eğitim sisteminin esas yapısını, öğretmenlik mesleğini, okul tesislerini, eğitim materyallerini, devletin eğitimdeki görev ve sorumluluklarını belirleyen temel hükümler, 1973 yılında yayımlanan 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda yer almaktadır. Bu kanun, Türk eğitim sisteminin genel çerçevesini, amaç ve ilkelerini düzenleyerek, sistemin bütüncül yapısını tanımlamaktadır (MEB, 1973).

2.1. Spor Lisesi ve Türleri

Spor liseleri, kuruluşundan bu yana genel spor lisesi adı altında eğitim-öğretim hizmeti sunmaktadır. Ancak, günümüzde genel spor lisesi ve tematik spor lisesi şeklinde ikiye ayrılmıştır. Spor liseleri, yüksek öğretim kurumlarının bulunduğu, kapalı spor salonları, futbol sahaları ve yeterli spor ekipmanlarına sahip, fiziksel altyapısı uygun olan yerlerde açılır.

Buralarda, beden eğitimi ve sportif faaliyetler için gerekli olanaklar sağlanmaktadır (MEB, 2005). Spor liseleri, ilköğretim eğitiminin ardından 4 yıl süren yatılı, gündüzlü ve karma okullardır. Bu okullar, özellikle beden eğitimi ve spor alanlarındaki yükseköğrenim kurumlarının yer aldığı bölgelerde kurulmaktadır (MEB, 2006).

Spor liselerinin oluşturulması, Gençlik ve Spor Bakanlığı (GSB) ile Millî Eğitim Bakanlığı'nın iş birliği protokolüne dayanmaktadır. Bu protokol, 19 Nisan 2016 tarihinde imzalanmıştır. Amaç, olimpiik spor dallarını spor liselerinde yaygınlaştırmak ve uluslararası müsabakalarda ülkemizi temsil edebilecek nitelikli sporcular yetiştirmektir. Bu doğrultuda, ana spor dalının yanı sıra yan dalları da olan spor liseleri açılmasına karar verilmiştir (GSB ve MEB, 2016).

Tematik spor liselerin kurulmasına karar verilmesi, ana spor dallarının seçimi ve yeni bir lisenin konumu belirlenmesi için, bölgenin coğrafi özelliklerini, nüfus yoğunluğunu, bölgedeki lisanslı sporcu sayısını, profesyonel liglerdeki kulüp sayılarını ve olimpiik branşların varlığını dikkate alarak değerlendirilir (Dilekçi, 2022).

2.2. Spor Lisesi Tarihsel Süreci

Ortaöğretim Türkçe öğretmenlerinin yetiştirilmesi amacıyla 1926-1927 eğitim yılında Konya'da açılan Cumhuriyetin ilk iki yıllık Ortaöğretim kurumu “Muallim Mektebi” adlı bir okul kurulmuştur. Bu okul, daha sonra eğitim enstitülerinin temelini oluşturmuştur. 1927-1928 eğitim yılında Ankara'ya taşınan okulda Pedagoji Bölümü de eklenmiştir. 1929-1930 eğitim yılında okulun adı Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü olarak değiştirildi. 10 Kasım 1932 tarih ve 221 sayılı Talim ve Terbiye Kurulu kararıyla Gazi Eğitim Enstitüsü'nün yönetmeliğinde yer alan 5. maddeye göre öğretim süresi dört yıla çıkarılırken, Resim-İş ve Beden Eğitimi bölümleri de açılmıştır (Çetin ve Gülseren, 2003).

Kanunla, 1926 yılında eğitim kurumları ilk, orta ve yüksek seviyede düzenlenmiştir. 1936 yılına kadar ortaokullar ve liseler beraber anılmıştır. Daha sonra, 1936 yılından itibaren ortaokullar liselerden ayrılmıştır (Altındaş, 2009).

Beden Eğitimi Bölümündeki İlk Müfredat 1941-1942 yılında uygulanmaya başlayan bu müfredatın kapsamı oldukça geniştir. Üç yıl boyunca toplam 204 saatlik eğitim verilmektedir. Müfredatın bileşenleri şu şekildedir: Alan bilgisi dersleri %47, öğretmenlik formasyonu dersleri %20 ve genel kültür dersleri %33 oranında yer almaktadır. Bu dersler arasında cimnastik, spor, oyun, halk oyunları, tıbbi cimnastik, masaj, pedagoji, öğretim yöntemleri, beden eğitimi teorisi ve tarihi, spor sağlığı, fizyoloji, anatomi, antropometre, teşkilat ve idare, müzik, yabancı dil,

askerlik, Türk İnkılap Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti rejimi gibi konular yer almaktadır (Bilge, 1989).

Ülkemizin eğitim sistemindeki ilerlemeler incelendiğinde, 1981 yılının haziran ayında gerçekleştirilen Onuncu Milli Eğitim Şurası'ndan sonra alınan kararlar önemli bir yer tutmaktadır. Bu kararlar doğrultusunda, genel liselerde öğrencilerin edebiyat, fen ve matematik bölümlerine ek olarak, çeşitli iş alanları için ara eleman yetiştirmeye yönelik yeni bölümler açılmıştır. Benzer şekilde, öğretmen liselerindeki Beden Eğitimi ve Spor bölümlerinin de açılması kararlaştırılmıştır. Ayrıca, şurada alınan otuz ikinci karar, ortaöğretim kurumlarının yeniden düzenlenmesi ve çok amaçlı ortaöğretim kurumlarının açılması gibi önemli yenilikleri de içermektedir. Bu kararlarda, ortaöğretim programlarındaki ihtiyaçlar doğrultusunda, öğrencilere mesleki beceriler kazandıran ve meslek gruplarına katılımlarını destekleyen bir eğitim ve öğretim programının müfredata eklenmesi de vurgulanmaktadır (MEB, 1981).

Hükümet, 17.06.1982 tarihli ve 2680 sayılı kanun uyarınca, 1983 Aralık ayında Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığını kurma kararı almıştır. Bu doğrultuda, 1984-1985 eğitim ve öğretim yılında, Gençlik ve Beden Eğitimi ve Okul Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı "Beden Eğitimi ve Spor Meslek Liseleri" açılmıştır. Bu okullar, Ankara, Ağrı, Yozgat, Çanakkale ve Kahramanmaraş olmak üzere beş ilde hizmete girmiştir (Bilge, 1989). Açılan bu liselerin, bir süre sonra, amaçlarına ulaşamadıkları gerekçesiyle kapatıldığı görülmüştür.

Türkiye Millî Eğitim Bakanlığı, spor alanındaki temel bilgi ve becerilerin edinilmesi, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinin geliştirilmesi, dünyadaki son gelişmelerin takip edilmesi ve Türk sporunu ilerletecek elit sporcuların yetiştirilmesi amacıyla, 2004 yılında spor liselerinin yeniden açılmasına karar vermiştir (Karapınar, 2007). Bu kararla, Türkiye'deki spor liseleri, öğrencilere hem akademik hem de sporculara alanlarında daha iyi bir eğitimi sunmaya başlamıştır.

2004 - 2005 eğitim ve öğretim yılında, Türkiye'nin dört farklı şehrinde (Erzurum, Uşak, Malatya, Sivas) eğitim ve öğretim faaliyetlerine başlamıştır (Altındaş, 2009).

Spor liseleri, Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2005 yılında yayınladığı yönetmeliğe dayanarak oluşturulmuştur. Bu okulların, öncelikle ülkedeki spor alanındaki yükseköğretim kurumlarının bulunduğu şehirlerde açılması planlanmıştır. Böylece hem öğrencilerin spor eğitimine hem de yükseköğretim seçeneklerine daha kolay erişebilmesi amaçlanmaktadır (MEB, 2005).

Eğitim sistemindeki son reformlarla, orta öğretim okullarının öğrenim süresi 3 yıldan 4 yıla çıkarıldı. Bu değişiklik, Talim ve Terbiye Kurulu'nun 7 Haziran 2005 tarihli ve 184 sayılı

kararıyla alındı. Yeni düzenleme, 2005-2006 öğretim yılından itibaren kademeli olarak uygulanmaya başladı ve ilk olarak 9. sınıftan başlatıldı (Altındaş, 2009).

Bu sürede öğrenci kabul eden şehirlerin sayısı giderek artmış. 2006-2007 eğitim-öğretim döneminde 10 şehir programımıza öğrenci alırken, bir önceki dönemde bu sayı 7 şehirle sınırlıydı. Özellikle İstanbul, Bursa ve Denizli'nin programa dahil olmasıyla öğrenci kabul edilen şehir sayısı önemli ölçüde yükselmiştir (Karapınar, 2007)

Özetlemek gerekirse, Antalya Spor Lisesi, Mersin Spor Lisesi ve Karabük Spor Lisesi'nin açılması için kararlar alınmıştır. Bu kararlar, 14 Haziran 2007 tarihli 6567 sayılı, 26 Haziran 2007 tarihli 6970 sayılı ve 24 Mayıs 2007 tarihli 5831 sayılı emir ve genelgeler uyarınca verilmiştir (Vural, 2020).

Eğitim tarihi 2008-2009 eğitim-öğretim yılında yeni bir dönüm noktası yaşadı. Bu dönemde Kars-Sarıkamış, Kocaeli, Konya-Doğanhisar, Bitlis, Siirt, Manisa ve Samsun spor liseleri kuruldu, böylece spor liselerinin toplam sayısı 22'ye ulaştı (Altındaş, 2009).

Millî Eğitim Bakanlığı, ortaöğretim seviyesinde kaynak israfını önlemek, işlevselliği ve eğitim kalitesini artırmak amacıyla, mevcut okul çeşitliliğinin azaltılmasına karar vermiştir. Bu doğrultuda, Sosyal Bilimler Lisesi, Fen Lisesi, Genel Lise ve Anadolu Lisesi gibi okul türleri faaliyetlerine devam edecek, anadolu güzel sanatlar liseleri ile spor liselerinin ise Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi adı altında birleştirilmesi bakanlık tarafından uygun görülmüştür. Uygulamanın, 2009-2010 eğitim-öğretim yılından itibaren 9. sınıftan başlayarak kademeli olarak gerçekleştirilmesi öngörülmektedir (MEB, 2008).

2009-2010 eğitim ve öğretim yılında, Kırıkkale, Çorum, Aksaray ve Ankara'daki Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri, öğrencilerin spor alanlarında eğitim almaları için açılacaktır. Bu okullar, söz konusu akademik yılda faaliyete geçecek ve öğrencilere spor eğitimi sunacaktır (Altındaş, 2009).

Güzel sanatlar ve spor liselerin sayısı, 2010-2011 eğitim döneminde 89 iken, sonraki yıllarda sürekli artış göstermiştir. 2011-2012 eğitim döneminde sayı 90'a, 2012-2013 eğitim döneminde ise 91'e yükselmiştir (MEB, 2015).

Bakanlığın yeniden yapılandırma çalışmaları kapsamında ve 18. Milli Eğitim Şurası'nın önerileri doğrultusunda, spor ve güzel sanatlar eğitimi için ayrı iki okul türü oluşturuldu. Bu iki yeni okul modeli, öncekinden farklı bir yapıya kavuştu (Şentürk, 2016) yeni eğitim-öğretim yılında, 51 ayrı spor lisesi öğrencilerin eğitim ve öğrenimine devam etmektedir. Bu sayı, ülkemizde spor eğitime verilen önemin bir göstergesidir. (MEB, 2015).

Millî Eğitim Bakanlığı ve Gençlik ve Spor Bakanlığı arasındaki iş birliği anlaşmasının, spor liselerinin açılmasına dair hükmü yer almaktadır. Bu doğrultuda, 2016-2017 eğitim ve öğretim yılında, tematik spor programlarının yürütüldüğü spor liseleri kurulmuştur (GSB ve MEB, 2016).

Eğitim yılı 2016-2017'de, İstanbul'da Türkiye Futbol Federasyonu Meral-Celal Aras Spor Lisesi (Futbol) ve Ankara'da TVF Spor Lisesi (Voleybol) adlı yeni tematik spor liseleri açılmıştır. Bir sonraki eğitim dönemi olan 2017-2018'de, 8 ilde daha benzer tematik spor liseleri faaliyete geçirilmiştir.

- Antalya/ Alanya Mevlüt Çavuşoğlu Spor Lisesi (Bireysel Sporlar – Yüzme, Bisiklet),
- Erzincan Spor Lisesi (Bireysel Sporlar – Güreş, Boks),
- Erzurum Aziziye Spor Lisesi (Kış Sporları – Buz Hokeyi, Kayak, Curling, Buz Pateni),
- Eskişehir Tepebaşı Eğitimciler Spor Lisesi (Basketbol),
- İzmir Foça Spor Lisesi (Futbol),
- Samsun İlk Adım Gülizar-Hasan Yılmaz Spor Lisesi (Uzakdoğu Sporları),
- Sakarya Spor Lisesi (Su Sporları),
- Sivas Ahmet Ayık Spor Lisesi (Bireysel Sporlar – Güreş, Boks) tematik spor lisesi açılmıştır (Vural, 2020).

Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü, 25.09.2018 tarihli 17410786 sayılı resmî yazı ile Ortaöğretim Genel Müdürlüğünün denetimindeki Spor Liseleri'ni kendi bünyesine dâhil etmiştir (Yiğit, 2021).

2018-2019 öğretim yılında, ülkemizde 74 spor lisesi bulunuyor. Bu liselerin 10 tanesi Tematik Spor Lisesi olarak özel bir statüde yer alıyor (MEB, 2018).

Şu anda ülkemizde 99 adet spor lisesi bulunuyor ve bunlardan 38 tanesi tematik spor lisesi olarak faaliyet gösteriyor. Spor lisesi sayısı son iki yılda artış göstermiş ve öğrenciler çeşitli branşlarda eğitim alabilecekleri seçeneklere kavuşmuşlar (MEB, 2023).

2.3. Spor Liseleri Amaç ve Hedefleri

Spor liseleri, geçmişten günümüze kadar amaç ve hedeflerinde pek çok değişikliğe uğramıştır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın yayınladığı yönetmelikler, bu okulların temel amaçlarını açıklamaktadır. Buna göre, spor liselerinin hedefi; öğrencilerin beden eğitimi ve spor alanında,

disiplinli ve centilmence davranışlar sergileyerek, takım ruhu içinde iş birliği ve dayanışma içinde yetişmeleridir. Ayrıca, öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim almaları, temel bilgi ve becerileri kazanmaları, başarılı sporcular olarak yetiştirilmeleri, spor alanındaki gelişmeleri takip eden ve Türk sporunu temsil edebilecek bireyler olarak yetiştirilmeleri, beden eğitimi ve spor alanındaki lisans programlarına hazırlanmaları ve araştırma yapmaları da amaçlanmaktadır (MEB, 2009).

2.4. Spor Liseleri Kontenjan, Başvuru ve Öğrenci Seçimi Koşulları

Milli Eğitim Bakanlığı'nın güzel sanatlar ve spor liseleriyle ilgili yönetmeliğine göre, bu okullara başvuracak öğrencilerin kontenjan sayısı, okul yönetimi tarafından belirlenir ve il veya ilçe milli eğitim müdürlüğü tarafından da onaylanır. Dokuzuncu sınıfa yeni alınacak öğrenci sayısı, her eğitim-öğretim yılının mayıs ayının son haftasında Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilgili birimine bildirilir ve kamuoyuna duyurulur. Spor lisesine kabul edilecek öğrenci sayısı, bir eğitim-öğretim döneminde doksani geçemez. Ancak, sınıf tekrarı yapan öğrencilerin varlığı durumunda, sınıf mevcudu sayısı otuzun üzerine de çıkabilir.

Ülkemizdeki güzel sanatlar ve spor liselerine giriş için gerekli koşullar şu şekildedir: İlköğretim okulunu bitirmiş olmak ve spor lisesinin düzenlediği yetenek sınavına girmelisiniz. Yetenek sınavı başvuruları haziran ayında başlayıp temmuz ayının üçüncü haftasının son iş gününe kadar devam etmektedir. Spor lisesi müdürlükleri ise başvuru yapan öğrenci listelerini temmuz ayının son haftası içerisinde ilan etmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın güzel sanatlar ve spor liseleri yönetmeliğine göre, spor lisesi öğrenci seçimi için bir komisyon oluşturulur. Bu komisyon, okul müdürünün başkanlığında beş beden eğitimi öğretmeninden meydana gelir. Üç üye, spor lisesi öğretmenlerinden seçilirken, diğer iki üye il ve ilçe milli eğitim müdürlükleri tarafından belirlenen diğer okulların beden eğitimi öğretmenleri arasından atanır. Gerekli görülmesi durumunda, il ve ilçe müdürlükleri ek öğretmen görevlendirmesi yapabilir.

Yetenek değerlendirme işlemleri iki aşamadan oluşur. Sınavlar resmi tatil günlerine denk gelirse, takip eden hafta içi günlerde gerçekleştirilir. Eğer sınavlar tamamlanamaz ise, cumartesi ve pazar günleri de devam eder.

Komisyon, yetenek sınavı ile ilgili kuralları ve puanlama ölçütlerini belirler. Sınavın değerlendirilmesi sonunda, birinci ve ikinci aşamanın ortalaması alınır. 50 puanı geçenler arasından en yüksek puanlı adaylardan başlanarak sıralama yapılır. Belirlenen kontenjan kadar asıl ve yedek liste ilan edilir. Asıl listede yer alan öğrencilerin kayıtları ağustos ayının ikinci

haftasında yapılır. Yedek listeden kayıt hakkı kazananlar ağustos ayının üçüncü haftasının ilk iş gününde ilan edilir ve takip eden dört iş günü içinde kayıtları tamamlanır. Hala boş kontenjan kalırsa, yedek listeden son hafta içinde kayıtlar yapılmaya devam eder.

Spor liseleri, bazı boş kontenjanları doldurabilmek için eylül ayının ilk haftasında ek başvurular kabul eder. Bu liselerin yedek listelerinde yeterli sayıda öğrenci bulunmadığı durumda okul yönetimleri, iki aşamalı bir yetenek sınavı gerçekleştirir ve son olarak kesin kayıtları tamamlar. Öğrenciler, spor liselerine eğitim ve öğretim dönemi sırasında yapılan nakiller dışında, doğrudan kayıt ve kabul edilemez (MEB, 2009).

3. AHLAK KAVRAMI

Bilim insanları uzun süredir ahlak kavramının içeriğini araştırıp sayısız fikir ve hipotez geliştirmişlerdir. Ahlak, Latince "moral", Fransızca "ethique", Yunanca "ethos" ve Almanca "ethik" kelimelerinden türetilmiştir. Türkçe'de ise "mizaç", "huy" ve "karakter" anlamlarına gelen "hulk" kelimesinden gelmektedir (Gündüz, 2010).

Ahlak, toplumun içinde bireylerin uyması gereken davranış şekilleri ve ilkeleri olarak tanımlanır. Başka bir deyişle ahlak, bir toplumun üyelerinin izlemesi beklenen davranış kalıpları ve kurallarını ifade eder. Kişilerin, toplum içerisindeki yaşamlarını düzenleyen ve yönlendiren bu ilkeler, ahlak kavramı altında ele alınır (TDK, 2023).

Gündüz'e (2010) göre; ahlak, yaşadığımız toplumu ve bireyleri şekillendiren önemli faktördür. Bu alanın içerisinde birçok kavram yer almaktadır. Bunlar, toplumu etkileyen değerler olarak ele alınmalıdır. Alışkanlıklar, gelenekler, kişilik özellikleri ve karakter gibi kavramlar, ahlakın kapsamında yer almaktadır.

Bireylerin ahlaki özelliklerini yansıtan yargı biçimleri, bu yargılarda nedenlerin ortaya konmasının uygun olduğu düşüncesidir. Ahlağı şekillendiren unsurlar; düşünce temelindeki kural, ilke, ideal ve erdemler, doğal his ya da duygular, sorumluluk, övgü, yergi, onay, kınama, ödül veya ceza olması bu unsurlara karşı belirli bir bakış açısı sergilemektir (Gündüz, 2010).

İlk ahlaki kuramcılar, mantıksal düşünme gelişimini odak noktası haline getirdiğinde, ahlaki kararların bilişsel süreçler aracılığıyla beyinde şekillendiğini savunmuşlardır. Bu düşünürler, ahlaki yargıların insanın zihinsel yetenekleri tarafından yönetildiği görüşünü ileri sürmüşlerdir (Garrigan ve diğ., 2018). Sosyal teoriye göre, ahlaki kararlar duygusal sezgiler tarafından şekillenir ve ahlaki akıl yürütme, verilen kararın ardından ortaya çıkan sezgisel bir tepki olarak anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle, ahlaki yargılar duyguların etkisi altında oluşur ve bu yargılar akılcı bir gerekçelendirme süreci sonucu değil, içsel bir sezgi sonucu ortaya çıkar (Yıldız, 2019).

3.1 Ahlak Gelişimi

Kişinin toplumun norm ve değerlerini benimseyerek, çevresine uyum sağlaması, aynı zamanda kendi ilkelerini oluşturması, ahlaki gelişimin temel amaçlarından biridir. Toplumsal davranış kalıplarının özümsemesi, ahlaki gelişimin bir sürecidir. Birlikte yaşadığımız insanlara yönelik görev ve sorumlulukların öğrenilmesi de ahlaki gelişimin bir parçasıdır. Nihai hedef ise

evrensel ilkeler, doğru-yanlış, hak, adalet ve özgürlük kavramları doğrultusunda kişinin kendi değerlerini oluşturmaktadır (Özden, 2023).

Kişiliğimizin temel unsurlarından biri olan ahlak, ruhsal, sosyal, zihinsel ve kişisel gelişimimizle sıkı bir bağ içindedir. Kişilik ve ahlak yapımızın temelleri, ilk beş yıllık çocukluk döneminde atılır. Ahlak gelişimi, kişiliğimizin ayrılmaz bir parçasıdır, benliğimizin olgunlaşması ile birlikte ergenlik ve gençlik çağlarında giderek daha belirgin hale gelir. Ahlaki değerlerimiz, hayat boyu sürekli bir gelişim göstererek kendini daha açık bir şekilde ifade eder (Mehmedoğlu, 2004).

Ahlaki gelişim, bireyin içinde bulunduğu toplumla uyum sağlama sürecini de içerir. Bu süreçte birey, yaşadığı toplumun değerlerini ve geleneklerini benimser, bunları kendi davranışlarının temelini oluşturacak şekilde edinir. Çocuğun, kültürel norm ve standartlara uyum sağlamayı öğrenmesi, birçok ahlaki davranışın temelini oluşturur. Bu nedenle, ahlaki gelişim hem bireysel hem de toplumsal bir süreçtir (Erdoğan, 2018).

Ahlaki gelişimin üç temel yönü vardır: bilişsel, davranışsal ve duygusal. Bilişsel boyutta, insanlar bir durumda doğru ve yanlış olanı değerlendirirler. Kavramlar, akıl yürütme, tutumlar ve değerler, bu yönün temelini oluşturur. Davranışsal olarak, insanlar kendi ahlaki çıkarımlarıyla uyumlu ya da uyumsuz biçimde hareket edebilirler. Duygusal olarak ise, insanların doğru ve yanlış hakkındaki duyguları vardır ve bu duyguların düşüncelerine ve davranışlarına yansımaları mümkündür (Gander ve Gardiner, 1998).

3.2. Ahlaki Karar Alma Tutumları

Kişinin eylemlerini yönlendiren ahlaki karar alma tutumu, çok kısa bir sürede işlev görür. Bireyin geçmişteki eğitim, kişilik, zihinsel yapı, his ve düşünceleri ile değer yargıları, anındaki kararını belirler. Örneğin, futboldaki kurallara aykırı hareketler de kişinin ahlaki bakış açısının bir yansımasıdır. Kişi, bu tür etik dışı davranışları, uzun yıllar içinde edindiği alışkanlıklar nedeniyle sorun görmeksizin uygulayabilir (Bayraktar, 2022).

Lee ve diğ. (2007), altyapı sporcularının yarışmaseverlik, adilce kazanma ve hile etme davranışlarını ayrı ayrı ele alan bir ölçek geliştirdi. Bu "Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği (AMDYSQ)" ile sporcuların ahlaki karar alma süreçlerini değerlendirdiler. Gürpınar (2014a) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ölçek üç alt boyutta sporcuların tutumlarını ölçüyor. Bu alt boyutlardaki ahlaki karar alma tutumları aşağıda detaylıca açıklanmaktadır.

3.2.1. Hileyi benimsemek

Türk Dili Kurumu'nun güncel sözlüğüne göre, hile kavramı; birini aldatmak ve yanıltmak amacıyla yapılan düzen, taktik, oyun, entrika, desise ve diğer hileli yöntemleri ifade etmektedir (<https://sozluk.gov.tr/>, Erişim tarihi: 17.03.2024).

Sporcular, kurallara aykırı davranışlar sergileyerek, haksız üstünlük elde etmek, rakiplerini aldatmak veya ceza almaktan kaçınmak amacıyla, kasıtlı olarak oyun dışı davranışlar sergiliyorlar. Bu olumsuz tutumları sık sık tekrarlayan sporcuların, hileyi benimsedikleri ve içselleştirdikleri anlaşıyor (Gürpınar, 2014a).

Hile yapma eğilimi, başkalarının yaptığı hileyi taklit etme, yakalanmayacağını düşünme ve kazanmanın önemi karşısında ortaya çıkmaktadır. Kişi, hakemi kandırma ve kendine avantaj sağlama amacıyla fırsatçı bir tutum sergileyebilmektedir (Lee ve diğ., 2008).

3.2.2. Yarışmaseverliği benimsemek

Rekabetçi olmak, Potter (1947) tarafından ilk kez "kurallara uyarak kazanma sanatı" olarak tanımlanmıştır. Rakipleri yenmek için çeşitli stratejilerin kullanılması, bu kavramın temelini oluşturur. Rakibin moralini bozmak için söylenen sözler, oyunu kendi lehine yavaşlatmak, kasıtlı hatalar yapmak, rekabetçiliğin kapsamına giren unsurlardır (Gürpınar, 2014a). Lee ve diğ. (2008) yarışma ruhuyla hareket etmek, kurallara aykırı davranmadan rakibin sistemini bozma, rakibi rahatsız ederek konsantrasyonunu dağıtma, rakibin psikolojisini etkileyerek onu sinirlendirme ve tahrik etme stratejilerini kapsar. Bu taktiklerle, rakibin oyun performansını olumsuz yönde etkilemeyi amaçlar.

Yarışma ruhunu yansıtan hareket ve stratejiler, kuralları ihlal etmeden rakibin dikkatini dağıtmak, onu doğru oynatmamak, zamanını boşa harcatmak, psikolojisini bozarak kızdırmak ve tahrik etmek şeklinde tanımlanabilir. Bu yaklaşım, rakibe üstünlük sağlayabilmek için uygulanır (Lee ve diğ., 2008).

3.2.3. Adilce kazanmayı korumak

Yarışlarda dürüst ve şerefli başarı kazanmak, sporcular için en önemli amaçtır. Adilce kazanmayı koruma ilkesine bağlı olan sporcular, kazanmak için yalnızca kendi yeteneklerini sergileyerek hak ettikleri sonuçları elde etmeyi hedeflerler. Kurallara uyarak hak ettikleri zaferi kazanmak, bu sporcuların temel değerleri arasındadır (Gürpınar, 2014a). Etik düşünce yapısına sahip bireyler, kazanmanın ve kaybetmenin hayatın doğal bir parçası olduğunu bilirler. Hakkını vererek kazanmanın, haksız yollardan kazanmaktan daha iyi hissettirdiğini anlarlar.

Dürüstlüğün, kazanmaktan daha değerli olduğunun farkındadırlar. Hayatta her şeyin kazanılamayacağını ve kaybetmenin de önemli olmadığını kabul ederler. Sadece kendi çıkarlarını değil, başkalarının da çıkarlarını düşünürler (Lee ve diğ., 2008).

3.3. Ahlaktan Uzaklaşmanın 8 Mekanizması (Davranış kalıbı)

Bandura'nın (1991), sosyal biliş kuramına dayanarak, spor ortamındaki ideal ahlaki davranışlar hakkında kapsamlı bir bakış açısı sunmaktadır. Bu perspektif, ahlaki ve kınanması gereken davranışları tanımlarken, eylem sonuçlarını da dahil ederek çeşitli faktörleri değerlendirmektedir. Ayrıca, ahlaki davranışların düzenlendiği bir süreci de açıklamaktadır. Bandura (1991), insanların olumlu veya olumsuz sonuçlara göre suçluluk veya gurur hissettiğini öne sürmektedir. İyi sonuçları olan davranışlar motivasyonu artırırken, kötü sonuçlu davranışlar motivasyonu azalttığını, bu duyguları yaşayan kişilerin de gelecekteki davranışlarını düzenledikleri görülmektedir. Ahlaki eylemleri düzenlemede etkisi olsa da insanlar hala ahlaksız davranışlarına devam etmektedir. "Ahlaktan uzaklaşma mekanizmaları" olarak adlandırılan sekiz psikolojik strateji, insanların olumsuz sonuçlardan kaçınmasını sağlayarak, gelecekteki olumsuz davranışlara karşı üzerlerindeki baskıyı hafifletmektedir (Sarıkol, 2021).

3.3.1. Ahlaksızlığı meşrulaştırma (Ahlaki gerekçe)

İnsanlar genellikle, kendi hatalı eylemlerinin haklı olmadığını kabul etmeden kötü davranışlarda bulunurlar. Ahlaki gerekçe, suçlu ve yanlış eylemleri övgüye değer ve onurlu eylemlerin içerisine algısal olarak yeniden şekillendirmektir. Burada, toplumsal veya ahlaki bir amaca ulaşmak için suç olarak kabul edilen davranışlar, adeta önemli ve kabul edilebilir olarak gösterilmektedir (Bandura, 1999). Spor ortamında, takım menfaatlerini göz önünde bulundurarak, hakeme kasıtlı olarak yanlış bilgi vermek, topun kendi oyuncudan çıkmasına rağmen başka bir oyuncunun çıkardığını iddia etmek, sporcular tarafından takımları için yararlı bir davranış olarak kabul edilebilmektedir.

3.3.2. Örtmeceli sınıflandırma

Rahatsız edici sözlerin, daha uygun ve doğru bir biçimde ifade edilmesi ya da edebi dille yeniden aktarılması olarak tanımlanır. Uygun dil kullanımı, çirkin anlatımın yerine daha nazik bir anlatım tarzını gerektirir (<https://sozluk.gov.tr/>, Erişim tarihi: 18.03.2024). Suç içeren faaliyetlerin daha az zarar verici bir şekilde sunulması için kullanılan bir yöntemdir örtmeceli sınıflandırma. Daha yumuşak bir üslup ile bu tür uygulamaların gizlenmesi amaçlanmaktadır

(Bandura, 1999). Sporcular bazen kuralların biraz esnek olabileceğini savunuyorlar, ancak aslında kurallara uymadıklarını kabul etmekten kaçınıyorlar (Boardley ve diğ., 2011).

3.3.3. Avantajlı karşılaştırma

Kötü eylemlerin önemsiz sayılması, daha hafif suçların daha ağır suçlarla kıyaslanarak önemsiz ve değersiz olarak sunulmasıdır. Böylece suça yönelik tutum, suçların belirli bir sınırının olmadığı ve her türlü olumsuz davranışın hoş görülebileceği şeklinde algılanır (Bandura, 1999). Bazen sporcular, kaba dil kullanarak ve fiziksel şiddeti içeren davranışlar sergileyerek, bu olumsuz davranışları kabul edilebilir göstermeye çalışabilirler. Bu tutum, sözlerin ve eylemlerin uygunsuzluğunu haklı çıkarma çabasıdır (Boardley ve Kavussanu, 2011).

3.3.4. Sorumluluğun yer değiştirmesi

Bazen insanlar, kendi davranışlarının toplumsal baskı veya diğer kişilerin yönlendirmeleri sonucunda oluştuğunu söyleyerek, bu davranışlardan sorumlu tutulmamaları gerektiğini iddia edebilirler (Bandura, 1999). Sporcular, antrenörlerinin olumsuz davranışlarının sorumluluğunu üstlenmektedir. Bu durum, antrenörlerin davranışlarının doğrudan sporcular tarafından kabul edildiği ve üstlenildiği anlamına gelmektedir (Boardley ve Kavussanu, 2011).

3.3.5. Sorumluluğun dağılması

Görevlerin parçalanması ve grup kararlarıyla sorumluluk azalır. Bireysel olarak bakıldığında grup üyelerinin yaptığı işler kötü değildir, ancak bir araya geldiklerinde kötüye gidebilir. Ortak fikirle alınan grup kararlarında bireyler acımasızca davranabilir, çünkü herkes grup olarak sorumlu olduğundan kimse kendini kişisel olarak sorumlu hissetmez (Bandura, 1999). Bir grubun eylemleri nedeniyle meydana gelen hasarlar, genellikle diğer insanların davranışlarına yapılan referanslarla hafifletilir. Grup üyelerinin eylemlerinden kaynaklanan olumsuz sonuçlar, başkalarının davranışları üzerinden açıklanma eğilimindedir (Zimbardo, 1995). Birlikte hareket eden takım üyeleri, olumsuz bir durumda söz ve davranışlarla ilgili olarak toplu bir karar alırlar. Bu sayede, her bir üyenin üstlenmesi gereken bireysel sorumluluk azalmaktadır. Çünkü sorumluluk takımın ortak kararıyla paylaşılmaktadır (Boardley ve Kavussanu, 2011).

3.3.6. Sonuçların saptırılması

İnkâr, kişilerin yanlış davranışlarının olumsuz etkilerini görmezden gelmelerine veya hafifletmelerine olanak sağlayan bir mekanizmadır. Bazen insanlar kişisel çıkarları ya da toplumsal baskılar nedeniyle başkalarına zarar veren eylemlerde bulunurlar. Ancak bu kişiler,

verdikleri zararlarla yüzleşmekten kaçınır ya da onu önemsemez. Böylece, davranışlarına yönelik olası tepkilerin azalacağını düşünürler (Bandura, 1999). Sporcuların yaşadıkları ciddi yaralanma durumlarında, bunların kendi yaptıkları hatalardan kaynaklanmadığını veya ilgili yaralanmayla yüzleşmekten kaçındıklarını görebiliyoruz. Bu tür durumlarda, sporcular sorumluluğu üstlenmekten kaçınarak, yaralanmalarının başka nedenlere bağlı olduğunu savunabiliyorlar (Boardley ve Kavussanu, 2011).

3.3.7. İnsani özelliklerden uzaklaşma

İnsanlar, kendilerine benzemeyenlere daha kolay bir şekilde kötü davranabilmektedirler. Mağdur edilenin dış görünüşü ve insani özellikleri ne kadar farklılaşırsa, onlara uygulanan olumsuz muamele de o kadar kolaylaşmaktadır. Bu süreçte, mağdura yabancı ve hayvani nitelikler atfedilerek, onun insani değeri göz ardı edilmektedir (Bandura, 1999). Sporcular, rakiplerini tanımlarken onları hayvanlarla özdeşleştirmekte ya da onların insani niteliklerinden yoksun olduğunu vurgulamaktadırlar. Rakiplerinin hayvan doğasına sahip olduklarını veya insana özgü özelliklerden mahrum kaldıklarını ifade etmektedirler (Boardley ve Kavussanu, 2011).

3.3.8. Suça dayanak oluşturma

İnsanlar kendilerini suçsuz mağdur olarak görürler ve olumsuz bir provokasyon sonucu zoraki bir eyleme sürüklendiklerini düşünürler. Böylece cezalandırıcı davranış, meydana gelen kışkırtmalara verilen haklı savunma tepkisi olarak algılanır ve saldırganca davranışlar hoş karşılanabilir hale gelir (Bandura, 1999). Spor ortamında oyuncular, karşılıklı davranışlara tepki göstermekte ve mağdur ettikleri kişileri suçlamaktadır. Bu durum, sporcular arasındaki etkileşimlerin ve tepkilerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Boardley ve Kavussanu, 2011).

3.4. Sporda Ahlak

Spor, sağlıklı bir kuşağın oluşmasında ve yetiştirilmesinde temel bir eğitim aracıdır. Bireylerin refahı ve mutluluğu, bedensel ve ruhsal sağlıklarının tam ve sürekli olmasına bağlıdır. İnsanların sağlıklı bir yaşam sürdürmeleri, fiziksel ve psikolojik gelişimlerinde spor önemli bir rol oynar. Ayrıca spor, insanların kendi toplulukları ve diğer toplumlar arasındaki ilişkilerini dostluk içinde devam ettirmelerini sağlayan uygun bir araçtır (Yetim, 2000).

Spor, insanın doğal çevresini yapay ortama dönüştürürken edindiği yetenekleri geliştirir. Bu belirli kurallar altında, tek başına veya toplu olarak, boş zaman etkinliği kapsamında ya da tam

zamanlı olarak yapılan sosyalleştirici, toplumla bütünleştirici, ruhsal ve fiziksel gelişimi destekleyen, rekabetçi, dayanışmacı ve kültürel bir faaliyettir (Erkal, 1982).

Spor sadece fiziksel yeteneklerin geliştirilmesi değildir. Bunun yanında, akıl, zekâ, irade, duygu, öz-kontrol ve ahlaki değerlerin de bütünleşik olarak yer aldığı bir kavramdır. Sporcu, sadece yarışma başarısına odaklanmaz, aynı zamanda doğru değerleri de ortaya koymaya çalışır (Erdemli, 2002).

Sporcular da toplumumuzdaki diğer bireyler gibi, ahlaki değerlere ve belli kurallara uyma sorumluluğuna sahiptir. Bu kurallar, mücadelelerde kurallara sadık kalma, kazandığında ya da kaybettiğinde soğukkanlı davranma, sporun eğlence amaçlı bir oyun olduğunun bilincinde olma ve kazanmak ya da kaybetmenin ikinci planda yer aldığını kabul etme şeklinde belirlenebilir. Sporcuların bu prensiplere uymaları gerekir. Spor, sadece fiziksel performansı geliştirmek değil, aynı zamanda ahlaki değerlere de saygı duyulması gereken bir etkinliktir. Bu nedenle spor eğitimi, sporcuların yalnızca fiziksel kapasitelerini en üst düzeye çıkarmalarına değil, aynı zamanda etik ilkelere de bağlı kalarak mücadele etmeyi öğrenmelerine odaklanmalıdır. Böylelikle spor hem bedensel hem de ruhsal gelişimi destekleyen bir araç haline gelebilir (Tanrıverdi, 2012).

İnsan davranışlarının hem doğuştan gelen hem de sonradan kazanılan özellikler taşıdığı ortadadır. Bu bağlamda, ahlakın bilişsel (düşünsel) ve davranışsal (eylemsel) yönlerinden bahsetmek yerinde olacaktır (Erdem'den akt. Güler, 2006). Spor etkinlikleri, bireylerin ahlaki değerlerini ve davranışlarını şekillendiren önemli bir faktördür. Spor, kişilerin ahlaki ilkelerini geliştirmelerine ve benimsemelerine yardımcı olur. Spor faaliyetleri, ahlaki boyutların bireyde oluşmasını ve pekişmesini sağlar. Tek başına gerçekleştirilen bir eylemin ahlakla ilişkisi olmayabilir fakat bu eylemler başka kişileri de etkilerken ahlaki boyut kazanır. Bu nedenle, spor faaliyetlerin tamamı ahlakla yakından ilişkilidir, çünkü sporcu diğer bireylerle etkileşime girmektedir (Arslan, 2018).

Ahlak ve spor, insanlar için en uygun yaşam tarzını belirlemeye çalışır. Her ikisi de bedensel ve ruhsal düzene odaklanır. Sporun önemli bir işlevi, insanların birbirlerine karşı nefret ve şiddetten uzaklaşmasını sağlamasıdır. Bu özelliği, sporun ahlaki değerler açısından anlamlı bir faaliyet olmasına katkı sağlar. Böylece hem ahlak hem de spor, insanların daha iyi bir yaşam sürmesine yardımcı olur (Yapan, 1992).

Bilinen bir gerçektir ki, spor hareket etme üzerine kurulur, bu yüzden spor kendi içinde birtakım kurallar barındırır ve bunlara bağlıdır. Spor dallarının her birinin kendine özgü kuralları olsa da

tüm sporların ortak olarak uymaları gereken kurallar da vardır. Bu kuralların tümünü bir bütün olarak ele alabiliriz ve buna spor ahlakı adını verebiliriz (Erdemli, 2002).

Açıkçası, kurallar çerçevesinde hareket edildiğinde, spor etkinliklerinin estetik ve ahlaki hedeflerine de ulaşmak mümkün olabilir. Rekabet halinde olsak da sporda güzellik ve doğruluk değerlerini her daim koruyabilir (Arslan, 2018).

Spor, toplumun önem verdiği pek çok değerın oluşumuna olanak sağlar ve çeşitli yollarla bu değerlerin sürekli hale gelmesine katkı sunar (Küçük ve Koç, 2004).

İnsanlar bir arada yaşadıkça, barış içinde ve sürdürülebilir bir şekilde devam edebilmek için, topluluklar birtakım kurallar geliştirir ve bu kuralları çeşitli kurumlar aracılığıyla bireylere aktarmaya çalışır (Aydın'dan akt. Hacıcaferoğlu ve diğ., 2015). Şüphesiz, spor kurumları en önemlilerinden biridir. Spor, insanların fiziksel ve mental sağlığını geliştirmeye yardımcı olur. Ayrıca, toplum için de önemli bir rol oynar. Spor, insanları bir araya getirerek iş birliğini ve dayanışmayı artırır. Bunun yanı sıra, spor aracılığıyla kişilerin disiplin, adanmışlık ve başarı gibi değerler kazanması da mümkündür.

Spor, yalnızca fiziksel etkinlik değil, aynı zamanda eğitim aracı olarak da kabul edilir ve toplumun tüm kesimlerince kullanılır. Spor ahlakına bağlı kalınması, spor yoluyla elde edilecek yararın artırılması için eski çağlardan günümüze kadar süren bir gerçektir (Akandere ve diğ., 2009).

Eğitim, insanların ahlaki yönlerini ilerleterek daha yüksek seviyeye ulaşmalarına yardımcı olabilir. İnsanlar, eğitim aracılığıyla kendi ahlak gelişimlerini arttırmak ve geliştirmek ister. Eğitimin, insanların ahlaki yönlerini güçlendirmesi ve olumlu yönde etkilemesi mümkündür (Güler, 2006). Spor müsabakalarında kazanmanın ve kaybetmenin normal olduğunu anlamak, başkalarıyla iş birliği yapmak, diğer insanların bakış açılarına ve düşüncelerine saygı göstermek gibi değerleri kazandırır (Şahan, 2007). Sporun, insanların kişilik gelişimlerine olumlu katkılar sunması beklenmektedir. Spor sayesinde, bireyler daha dengeli ve bütünlüklü bir karakter kazanabilirler. Dolayısıyla spor aktivitelerinin, insanların sağlıklı bir kişilik oluşturmada büyük bir etkisi olduğu düşünülmektedir. Sporun, toplumsal değerleri güçlendirirken, diğer insanlara saygılı ve mütevazı olmayı teşvik ettiği söylenebilir. Spor, bireylerin ahlaki yönlerini geliştirmede ve toplumsal uyum sağlamada önemli bir rol oynamaktadır (Arslan, 2018).

Spor yapmak, insanların sahip oldukları olumlu nitelikleri ortaya çıkarır ve bunları geliştirir. Bu kişisel özellikler, insanların günlük yaşamlarında da kendini gösterir (Kuter ve Kuter, 2012). Spor, toplumun her bir üyesine olumlu etkiler getirmektedir. Kazanılan ya da spor aracılığıyla

geliştirilen erdemler, bireylerin karakterlerini şekillendirirken, tüm topluma da yansımaktadır. Ahlak, sporun toplumda geliştirdiği erdemler arasında önemli bir yere sahiptir ve göz ardı edilmemelidir (Arslan, 2018).

3.5. Spor Ahlakını Olumsuz Etkileyen Etmenler

Günümüzde, tüm ülkeler sporu büyük önem atfetmekte ve uluslararası spor organizasyonlarında başarılı olmak için çaba sarf etmektedir. Bu başarılar, ulusal prestij ölçütü olarak görülmekte, ayrıca siyasi başarı ve kalkınmışlık göstergesi olarak da değerlendirilmektedir. Öte yandan, spor kendi gelişimini de bu süreçle paralel ilerletmektedir. Böylece, spor ve toplum birbirine sıkıca bağlıdır. Sporsal faaliyetler, toplumların yapısını ve değerlerini şekillendirirken, aynı zamanda toplumlardan da etkilenmektedir. Bu karşılıklı etkileşim, spor ve toplum arasındaki güçlü bağı göstermektedir. (Bayraktar, 2003).

Spor, sporcular için gurur ve başarı kaynağı olabilen bir etkinlik olsa da aynı zamanda onlar için büyük sorumluluk ve baskı getirmektedir. Sporcuların üzerindeki beklentiler arttıkça, kazanmak uğruna ahlaki olmayan yollara başvurmaya teşvik edilebilir. Bu durum, sporcular için stresin ve hayal kırıklığının da artmasına sebep olabilir (Arslan, 2018).

Spor sahalarındaki başarılar yalnızca kişisel değil, aynı zamanda şehirler ve ülkeler için de bir güç göstergesi haline gelmiştir. Günümüzde sportif başarılar, ekonomik gelişmişliğin ve uluslararası alandaki konumun bir ölçüsü olarak kabul edilmektedir (Bayraktar, 2003). Bu ortamda bazı sporcular, kazanmak için etik olmayan yollara başvurabilirler. Kendi başarılarını artırmak isteyen bazı sporcular, spor ruhuna aykırı davranışlara yönelebilirler. Başarı elde etmek adına bazı sporcular spor ahlakını göz ardı edebilirler.

Tarih boyunca spor başarısına haksız yollarla etki etme fikri hep var olmuştur. Bu sorun yalnızca maddi ve fiziksel sıkıntılara değil, ayrıca ahlaki bozulmalara da yol açar. Ekonomik ve fiziksel zorluklar, insanların değerlerini ve etik anlayışlarını da olumsuz etkiler. Hem maddi hem de manevi alanlarda zorluklar yaşanır. Bununla birlikte, centilmence ve ahlaki davranışların da geçmişte kök saldıgı göz ardı edilemez. Kurallara aykırı yollarla spordaki başarıyı etkileme isteği, tarihin ilk çağlarından beri süregelen bir olgudur. Bu durum yalnızca maddi ve fiziksel tahribatlara değil, ahlaki erozyona da neden olur. Öte yandan, sportmenlik ve ahlaki ilkelerin de tarihin en eski dönemlerine uzandığı yadsınamaz bir gerçektir (Öngel, 1997).

Spor artık değişken ve profesyonel bir girişim haline gelmiştir. Altın madalyalar ve olağanüstü sporcu performansları, büyük ekonomik ve siyasi yararlar sağlamaktadır. Bu nedenle, sporcular arasındaki rekabet giderek artmaktadır (Hemphill, 2013).

Son yıllarda sporcularda, kendi bedenlerini kontrol etme özgürlüğünün giderek azaldığı görülmektedir. Antrenörlerin denetimi altında, sporcular maksimum performanslarını sürdürmek zorundadır. Bu zorlayıcı ve zorunlu durumla başa çıkmanın yolu ise, sporculara önemli ölçüde bağımsızlık ve karar verme yetkisi tanımaktan geçmektedir (Şahin, 1998) Etik dışı davranışlar kabul edilemez. Toplum tarafından uygun görülmeyen eylemler söz konusudur. Bu tür davranışlar kabul edilemez ve hoş karşılanmaz.

Sporda etik dışı eylemlere birçok şekil verilebilir. Sporcular doping kullanabilir, taraftarlar şiddete, yöneticiler ve kulüpler şike, teşvik primi, kara para aklamaya başvurabilir. Son yıllarda öne çıkan bu tür ahlaksız davranışlardan bazıları incelenecektir (Arslan, 2018).

3.6. Sporda Ahlak Dışı Davranışlar

Günümüz spor endüstrisinde, insanlar arasındaki rekabet had safhaya ulaşmıştır. Artık spor, başarılı sporcular için büyük bir kazanç kapısı haline gelmiştir. Bu dev spor dünyasında yer almak ve bu yerini korumak, bireyler üzerinde yüksek bir baskı oluşturmaktadır. Rekabetin bu denli yoğun olması, sporcuların kazanç kaygısı, yüksek beklentiler ve artan baskı nedeniyle sporcular kuralların dışına çıkabilmektedir (Tükenmez, 2009). Sporda, evrensel prensiplerin gerektirdiği üzere tüm katılımcıların dürüstlük, doğruyu gözeterek ve adil bir şekilde yarışmaları beklenmektedir. Spor, temel ilkeler üzerine inşa edildiğinden, içindeki herkesin bu değerleri benimsemesi ve uygulaması önemlidir (Özbek, 1999). Çoğu sporseverin, spor dışından gelen kişilerin, sporcularda mücadele ederken yaşadığı stres, kaygı ve baskının gerçek anlamını kavrayamadığı düşünülüyor. Sporculara gösterilen ilgi ve popülerlik, onları kendini diğerlerinden üstün görmeye yöneltiyor. Bu duygu, sporculara toplumsal kuralların dışında hareket etme hissi vererek, kurallara aykırı davranışlara yol açabiliyor (Tükenmez, 2009). Spor dünyasındaki kurlsız eylemlerin kökeni, yasaklı maddeler, şiddet ve şike oluşturmaktadır. Bu davranışlar, sporun temel amaçlarına ve ruhuna tamamen zıt olup, sağlıklı birey ve toplum idealinden uzaklaşılmasına yol açmaktadır (Özbek, 1999).

3.6.1. Doping

Spor, bir yandan ahlaki gelişime katkıda bulunurken, öte yandan rekabet ve kazanma duygularını da ön plana çıkarmaktadır. Bu durumun sonucu olarak, kişiler doping, şike, hile ve holiganizm gibi ahlak dışı davranışlara yönelebilmekte, hatta bazen devlet tarafından da bu tür uygulamalar teşvik edilebilmektedir. Örneğin, Almanya'da doping merkezlerinin varlığı, sporun bir soğuk savaş aracı olarak kullanıldığını göstermektedir (Arslan, 2018).

Kazanma isteği insanları bazen sporun kurallarını çiğnemeye yöneltebilir. Başarı elde etme arzusu, birbiriyle çelişen davranışlara itebilir kimi insanları. Rekabet, bazen etik sınırların aşılmasına sebep olabilmektedir. Sportif başarı hırısı, zaman zaman spor ruhuna ters düşen eylemlere yol açabilir (Hacıcaferoğlu ve diğ., 2005). Sporcuları doping kullanmaya iten sebepleri incelediğimizde, eğitim yetersizliğinin önemli bir rol oynadığını görüyoruz. Artan rekabet, kişisel başarı isteği, sponsorluk beklentileri, pahalı ekipmanlar ve yüksek takım değişikliği ücretleri gibi faktörler, sporcuları haksız avantajlara yönlendirmektedir. Bu durum, sporda ahlaki standartların göz ardı edilmesine neden olmaktadır. Sporcuların, kısa yoldan amaçlarına ulaşma yanılgısı, doping kullanımını teşvik etmektedir. Doping maddelerini ve yöntemlerini belirlemek gittikçe zorlaşıyor. Bu nedenle, dopingi önlemek için yasaklardan ve denetimlerden çok eğitime odaklanmamız gerekir. Sporcuları bilinçlendirmek ve onlara doğru yöntemler hakkında bilgi vermek, dopinge mücadele etmek için en etkili yol olacaktır (Arslan, 2018).

3.6.2. Şike

Türkçe'ye "şıklaştırmak, süslemek, makyajlamak" anlamlarında çevrilen bu kelime, Fransızcadaki "hileli işler yapmak" anlamındaki fiilden türetilmiştir. Bu kelime, bir nesneyi ya da durumu göstermelik olarak iyileştirme, süsleme veya geliştirme eylemini ifade eder (Pepe ve Vardar, 2016). Şike; Türk Dil Kurumu (TDK)'na göre, Fransızca kökenli bir terim olan "bir spor müsabakasının sonucunu, maddi veya manevi kazanç karşılığı değiştirmeye yönelik anlaşma" olarak açıklanmaktadır (<https://sozluk.gov.tr/>, Erişim tarihi: 17.03.2024).

Futbol maçlarında anlaşmalı sonuçlar elde etmek amacıyla, resmi görevlileri, oyuncularını veya takımları etkilemek için maddi veya manevi baskı uygulanması olarak tanımlanan şike, farklı türlere ayrılmaktadır. Bu türler arasında tarafların anlaşması, kişisel çıkar ilişkileri, hakemlerin rüşvet alması, kazanma amacı gütmeyen yapılan anlaşmalar ve spor dışı unsurların dahil olduğu anlaşmalar yer almaktadır (Şahin 2009'dan akt. Ekici, 2013).

Sporun rekabetçi ruhu ve çaba dolu doğası, önceden planlanan ve göstermelik bir mücadelenin ortaya çıkardığı zıtlıkla açığa çıkmaktadır. Maç sonucunu etkilemek amacıyla yapılan şike ve teşvik primi gibi olaylar, takım taraftarlarının güvenini sarsan temel unsurlardır. Şike ve teşvik primi eylemleri, tüm spor dallarını tehdit eden unsurlar olarak anlaşılmalıdır (Arslan, 2018).

Spor alanında çalışıp gelir elde eden bazı kişiler, daha fazla para kazanmak amacıyla farklı yöntemler denemeye başlamışlardır. Mevzuatın öngörmediği bazı durumlarda, bu yöntemler spor faaliyetlerine yansımakta ve haksız kazançlar elde edilmektedir. Bu da sporda görülen hile

ve sahtekarlık olarak bilinen Şike kavramının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Ekici, 2013).

Spor endüstrisinde kazanılan maddi refahın artması, çeşitli branşlarda rüşvet ve ödöl sistemlerinin sıklıkla ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Futbolun yanı sıra basketbol, beyzbol ve tenis gibi pek çok spor dalında yolsuzluk vakaları gözlemlenmiştir (Preston ve Szymanski, 2003).

Spor dünyasındaki haksız kazanç ve yolsuzluk uygulamaları, etik sorunları beraberinde getirmektedir. Bu tür uygulamalar, spor ruhuna ve adil oyun anlayışına aykırı bir durum oluşturmaktadır (Zelyurt, 2013). Şike, sporun temel değerlerine ters düşen bir eylemdir. Bu, spordaki adil rekabet anlayışının ve ahlaki ilkelerin göz ardı edildiğini ortaya koymaktadır. Sporun doğasında var olan dürüstlük ve eşitlik ilkelerinin ihlal edilmesi, Şike olgusunun önemli bir sorun olduğunu göstermektedir (Kızar ve diğ., 2015).

Ayrıca, Şike de dopinge benzer şekilde, haksız kazanç sağladığı, insanları kandırdığı ve diğler insanların haklarını ellerinden aldığı için, insan hakları yönünden de ciddi suçlardan biridir (Tonga, 2015).

3.6.3. Sporda Şiddet

Latince'deki "violentia" sözcüğü, sertlik, acımasızlık ve Şiddet anlamlarına gelirken; "violera" fiili ise kuralları ihlal ederek Şiddet kullanma eylemini ifade eder. Bu Latince kökenli kelimeler, Şiddete ve yasalara aykırı davranışlara işaret eder (Şahin, 2003'den akt. Mil ve Șanlı, 2015).

Türkçede Şiddet, bir hareketin gücünü, yoğunluğunu ve sertliğini ifade ediyor. Aynı zamanda hız, bir hareketten kaynaklanan güç, karşıt görüşteki kişilere karşı kullanılan kaba kuvvet ve duygu ile davranışlardaki aşırılık anlamlarına da geliyor (<https://sozluk.gov.tr/>, Erişim tarihi: 20.03.2024).

Günümüzde Şiddet olgusu, çeşitli biçimlerde kendini gösterebilmekte olup toplumsal ve kişisel düzeylerde sıklıkla karşımıza çıkabilmektedir. Őiddetin sosyolojik ve bireysel yönleri, çağımızın önemli sorunlarından biri haline gelmiştir (Ayan, 2006).

Spordaki Şiddet, sporun asıl amacına tamamen ters düşmektedir. Őiddetin spordan uzaklaştırılması, kişilerin kendi ellerindedir. Kendine ve başkalarına saygılı insanlar yetiştirildiğinde, Şiddet olaylarının azalacağı düşünülmektedir. Bu nedenle, ülkemizdeki genç nüfus göz önüne alındığında, Őiddetin spordan ayrılıp benimsenmesi ve Şiddet olaylarının özölmesi için fırsatlar bulunmaktadır (Arslan, 2018).

Şiddet, yalnızca fiziksel zarar vermek için kullanılan kaba güç değildir. Aynı zamanda, diğer insanların haklarını haksız bir şekilde gasp etmek veya sınırlamak amacıyla bu gücün kullanılması olarak da tanımlanmaktadır (Öğütölmüş 1995'ten akt. Mil ve Şanlı, 2015).

Bugün seyircilerin davranışları ve kişilik özellikleri tartışma konusu haline gelmiştir. Kişisel deneyimlerden bilimsel çalışmalara kadar birçok alanda ele alınan bu konu hakkında farklı görüşler olsa da genel eğilim, son zamanlarda tribünlerin problem alanına dönüştüğü ve seyirciler ile taraftarların eylemlerinde istenmeyen değişiklikler olduğu yönündedir.

Stadyumlarda, takım taraftarlarının gün geçtikçe daha da duyarsızlaştığı, gerçekleri görmeyi reddettikleri, rakip takım oyuncularına ve seyircilerine karşı saygısız, acımasız ayrıca hakemlere saldırgan bir tutum sergilediği açıkça görölmektedir. Bu sorun, sporcular, seyirciler ve spor kamuoyu tarafından yaygın olarak kabul edilmektedir (Çağlayan ve Fişekçioğlu, 2004).

Futbol, holiganların sıklıkla görüldüğü bir spor dalı olup, bu kişiler sporda adil oyun anlayışının dışına çıkarak, şiddet içeren rekabetçi bir tutum sergilemektedirler. Sporun barışçıl ruhuna ters düşen bu yaklaşım, fanatizmin spordaki yansımalarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Holiganlar, sporun özüne aykırı bir şekilde, rekabet duygusunu aşırı boyutlara ulaştırmakta ve böylece futbol müsabakalarında şiddet olaylarına neden olmaktadır (Tarhan, 2016).

Şiddet, çok faktörlü bir sorundur. Tek bir nedenle ortaya çıkmaz. Ekonomik, zihinsel ve sosyal unsurlar şiddet olaylarının yaşanmasında rol oynayabilir. Şiddeti sadece bir nedene dayandırarak anlamaya çalışmak, bilimsel gerçeklere ters düşer (Ayan, 2006).

Toplum ve kişilik üzerinde sürekli olarak dikkat çeken spor ve fiziksel aktivite, bireysel karar alma sürecinde ahlaki eksiklikler ve kişilik üzerindeki olumsuz etkiler göstermektedir. Bununla birlikte, bu alanda oluşan bu durumlar, sporun ve fiziksel aktivitenin olumlu etkilerini azaltmamaktadır (Görgüt ve Tuncel, 2017).

Günümüzde spor alanlarındaki şiddet ve saldırganlık, barış, kardeşlik ve sevginin hâkim olması gereken bir ortamı bozmaktadır. Birçok farklı nedenden kaynaklanan bu durum, spor dünyasındaki herkesin rahatsızlık duymasına yol açmaktadır (Yücel ve diğ., 2015). Spor, sporcuların birbirleriyle etkileşim ve iletişim halinde olduğu sosyal bir yapıdır. Burada, yaralanan rakibe yardım etmek ve başarısız performans gösteren takım arkadaşını motive etmek gibi olumlu sonuçlar ortaya çıkabilir. Ancak, yalan söylemek, tahrik etmek ve başkalarının sakatlanmasına sebep olmak gibi olumsuz durumlar da yaşanabilir (Kavussanu, 2008). Sporcular, bazen şöhret, rekabet veya diğer nedenlerden dolayı aşırı bir kazanma arzusu geliştirirler. Bu durum, sporcunun sportif ahlak ve değerlerinden uzaklaşmasına yol açabilir.

Bireyin karakterindeki aşırı rekabet güdüsü de benzer sonuçlara neden olabilir. Sportif başarı, adil oyun ruhuna aykırı olacak şekilde öne çıkabilir (Türksoy Işım ve diğ., 2019).

4. KAYGI KAVRAMI

Endişe, korku ve merak duygularını ifade eden "kaygı" sözcüğü, eski Yunanca "anxietes" kökünden türemiştir. İlk olarak Çiçero tarafından kullanılan bu kavram, baskı ve boğulma hissini (angor) içerir, ancak geçici bir nitelik taşır. Kaygı olgusu, psikoloji alanına yüzyılın ilk yarısında girmiş ve bu konudaki ilk araştırmalar 1940'ların sonunda gerçekleştirilmiştir. Psikoloji bilimi içerisinde, kaygı kavramını ilk kez tanımlayan ve inceleyerek nedenlerini araştıran kişi Freud'dur. Freud, başlangıçta kaygının, içgüdü ve dürtülerin bastırılması sonucu ortaya çıktığını savunmuştur. Daha sonra ise görüşünü değiştiren Freud, kaygının, benliğin tehlikeli bir durum algılaması sonucunda ortaya çıktığını ve bastırma düzeninin bu durumu ortadan kaldırmaya çalıştığını kabul etmiştir. Özetle, Freud'a göre kaygı, kişinin zihnini olası tehlikeler konusunda uyararak, onu korumak için geliştirdiği savunma mekanizmalarını harekete geçirmektedir. Kaygı, kişinin kendisini tehdit edebilecek durumları önceden fark etmesini ve gerekli önlemleri almasını sağlayan bir işleve sahiptir (Yücel, 2003).

Genel olarak, kaygı, insanın çevresindeki psikolojik olaylara verdiği duygusal bir tepki olarak görülebilir. Daha dar anlamda ise, kaynağı ve başlangıcı farkında olmadan yaşanan, ancak yine de bilinçli bir şekilde hissedilen bir duygu olarak tanımlanabilir (Kuru, 2000).

Endişe, korku ve paniğin vücutta oluşturduğu işaretlerdir (aşırı terleme, baş ağrısı, hızlı soluk alma ve verme, tırnak yeme, saç yolma vb.). Her ne kadar endişe ve korku kelimeleri birbirine karışsa da (Türkçapar, 2004) Freud'un bu çalışmasında, kaygı ve korku arasındaki farkı ortaya koymuştur. Korku, dış kaynaklı uyaranlara verilen tepki olarak tanımlanırken, kaygı ise kişinin içinden gelen ve onu tehdit eden unsurlar olarak açıklanmıştır (Karakaş, 2011).

Spielberger belirtti ki, kaygı yaşamın her aşamasında görülebilir ve ilk olarak gerilim ve üzüntü davranışları ile kendini gösterir. Ayrıca kaygı, otonom sinir sistemini harekete geçirerek bireyde endişe ve gerginlik gibi duygular yaratır (Spielberger, 1972). Kaygının davranışlar üzerindeki etkileri hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Bazılarına göre kaygı olumsuz sonuçlara yol açarken, diğerlerine göre ise kaygı bireyin kendisini koruyabilmesi ve çevreye uyum sağlaması için faydalı olabilir. Örneğin, Kaya ve Varol'a göre, tehlike anlarında kaygı hissetmek kişinin olumlu duygular geliştirmesine ve benliğini koruyabilmesine yardımcı olabilir (Kaya ve Varol, 2004). Cüceloğlu'na göre, kaygı bazı durumlarda olumlu bir işleve sahip olabilir. Öyle ki, artan kaygı seviyesi öğrenmeyi ve güdülenmeyi artırarak başarıya ulaşmayı kolaylaştırabilir. Diğer bir deyişle, belli bir miktarda kaygı öğrenci performansını iyileştirebilir (Cüceloğlu, 1992).

Kaygı hem yararlı hem de zararlı bir duygu formu olarak görülebilir. Kaygının olumsuz yönleri, mantıkla bağdaşmaması ve ruhsal etkinlikleri, yani düşünceleri rahatsız etmesidir. Endişe, kişiyi tehlike karşısında uyararak önlem almaya yönlendirir. Ayrıca, kişinin mutlu ve başarılı olması için de teşvik edici bir işlevi vardır. Dahası, endişe, kişinin karakter ve kişilik gelişiminde de önemli bir rol oynar (Kahya, 2019).

İnsan yaşamı boyunca kaygı, çeşitli nedenlerle ortaya çıkar. Sporcular da yoğun antrenman programları, algılama özellikleri ve branşlarının doğası sebebiyle kaygıyla karşı karşıyadır. Özellikle sportif müsabakalar, sporcular için stresli bir deneyime dönüşebilir. Sporcular, spor kaygısı olarak adlandırılan bu durumu sık sık yaşar (Toy, 2021).

Sporcular, bazen stresli durumlarla karşı karşıya kalabilmektedirler. Bu stres, kişinin zihinsel, psikolojik ve davranışsal olarak rahatsızlık ve sıkıntı yaşamasına neden olabilir. Çünkü vücut ve ruh bu zorlu durumlar karşısında gerginlik hisseder ve tepki verir (Başer, 1998).

4.1. Kaygı Türleri

Kavram anlamında büyük katkısı olan Karen Homey, korku ve kaygı arasındaki bağlantıya dikkat çekmiştir. Her ikisinin de tehlike karşısında ortaya çıkan duygusal tepkiler olduğunu vurgulayan Homey, bu iki duygunun arasındaki önemli farkı açıklamıştır. Buna göre endişe, gerçek bir tehlikeye duyulan orantılı bir tepki değildir. Aksine, tehlikeli olarak algılanan bir duruma yönelik hissedilen bir kaygı durumudur. Yani korku, durumun gerçekliğine göre ölçülü bir duyguysa, kaygı ise tehdit olarak görülen bir duruma karşı duyulan bir endişe halidir (Tallis, 2003). İki tür kaygı söz konusudur: durumluk ve sürekli kaygı. Bunlar birbirinden farklı özellikler gösterir. Bu ayrım, ilk kez Cattell ve Scheier'in faktör analizi çalışmalarıyla ortaya konmuştur. Daha sonra, Spielberger ve arkadaşlarının çalışmaları sonucunda, iki faktörlü kaygı kuramının temeli oluşturulmuştur (Sarıpek, 2010).

4.1.1. Durumluk kaygı

Durumluk kaygı, kişinin yaşadığı stresli durumdan kaynaklanan öznel korku halidir. Fizyolojik olarak da otonomik sinir sisteminin uyarılmasıyla terleme, kızarma, sararma ve titreme gibi fiziksel değişiklikler gözlenir; bu da bireyin gerginlik ve huzursuzluk duygularının işaretleridir. Stres yoğunlaştığında, durumluk kaygı seviyesi artar; stres ortadan kalktığında ise azalır (Sarıpek, 2010).

4.1.2. Sürekli kaygı

Devamlı endişe, kişinin endişeli olma eğilimidir. Bu kişilerin genellikle, durumları stresli olarak algılama ve böyle yorumlama eğilimi gösterdiği söylenebilir. Nötr olması gereken durumlar, bireyin gözünde tehlikeli ve tehdit edici olarak görülür, sonucunda da mutsuzluk ve endişe yaşanır. Yüksek endişe düzeyine sahip bireyler kolayca inciniyor ve kötümser bir ruh hali sergiliyorlar. Bu kişiler, diğerlerine kıyasla, durumsal endişeyi daha sık ve yoğun bir şekilde yaşamaktadırlar (Sarıpek, 2010).

Kişinin davranışlarında doğrudan gözlenemeyen sürekli kaygı, farklı zamanlarda ve koşullardaki durumluk kaygı tepkilerinin şiddeti ve sıklığından yorumlanabilir. Sürekli kaygı düzeyi yüksek olan bireyler, stres karşısında daha kolay ve sık incinirler. Onlar, durumluk kaygıyı hem daha sık hem de daha yoğun bir biçimde deneyimlerler (Miller, 2002).

4.2. Kaygının Nedenleri

Kaygı, genellikle bilinçaltımıza gömmüş olduğumuz, korku ve tehdit içeren anılardan kaynaklanır. Kişi, beynindeki bu durumu reddetme eğilimindedir, çünkü öğrendiği bu korku duygusu rahatsız edicidir. Korkuya yol açan olaylar, geçmişimizin derinliklerinde, çocukluğumuzdan gelen ve hatırlanması zor olan anılar şeklinde saklanır. Bu deneyimler bazen kaygı verici gelse de bilinçsiz yaşanan bazı durumlar bastırılabilir. Geçmişten gelen ve nedeni hatırlanmayan korkular da var. Kişi, korkulan durumla karşılaştığında, sebebi bilinmeyen bir endişe oluşmaktadır (Cüceloğlu, 2005).

Endişe, kişiden kişiye değişebilen ve tek bir nedene bağlı olmayan bir durumdur. Bazı insanlar, uzun süreli stres yaşadktan sonra, yavaş yavaş endişeli hale gelirler. Diğer bazı bireyler ise, hayatlarını kontrol edemediklerini hissettiklerinden, gelecek için genel bir endişe duymaya başlarlar. Bazen de geçmişte yaşadıkları stresli bir olay nedeniyle, benzer durumlarla karşılaşma korkusu duyarlar (Cüceloğlu, 1998).

Cüceloğlu (2005) kaygının nedenleri aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

1. Destegin verilmemesi çekilmesi: Kişi bildik çevresinden uzaklaştığında endişelenmeye başlar. Bu yeni ortamda tanidik desteklerin bulunmaması nedeniyle kaynaklanan kaygı hisseder.
2. Olumsuz bir sonucu beklemek: Birey, olumsuz bir sonuçla karşılaşma ihtimali nedeniyle endişelenmeye başlamaktadır. Bireydeki bu kaygı, olası olumsuz durumların gerçekleşme

olasılığından kaynaklanmaktadır. Kişinin, istenmeyen bir sonucun ortaya çıkabileceği düşüncesi, onda tedirginlik yaratmaya başlamaktadır.

3. İç çelişki: Birey, sahip olduğu inançlar ve gerçekleştirdiği eylemler arasında bir tutarsızlık görüldüğünde, bu durum kaynaklı kaygı ve gerginlik yaşar. Bu rahatsız edici çelişkili hal, nihai olarak çözülene kadar devam eder ve bireyin üzerindeki baskıyı korur.

4. Belirsizlik: İnsanlar, gelecekle ilgili yeterli bilgi sahibi olmadıklarından, gelecekte neler olacağını öngörememektedir. Bu durum, onlar için en büyük endişe kaynağı haline gelir. İnsanlar, gelecekte yaşanabilecek olumsuz olaylardan ziyade, bilinmezliğin rahatlığını tercih eder.

4.3. Kaygının Kişi Üzerindeki Etkileri

Kaygı, bireyin bedensel ve zihinsel sağlığını etkileyen bir durumdur. Hafif gerginlikten şiddetli paniğe kadar değişen tepkiler görülebilir. Kişi, kaygı anında çeşitli yakınmalar yaşayabilir. Bunlar; rahatsızlık, korku, güvensizlik, kas gerginliği, baş ağrısı, çarpıntı, halsizlik, ağız kuruluğu, mide bulantısı, titreme, kan basıncı değişiklikleri, mide-bağırsak sorunları, uykusuzluk ve nefes alma zorlukları olabilir. Bu belirtiler kişiden kişiye farklılık gösterebilir ve fizyolojik-psikolojik yönleri vardır (Kanner ve diğ., 1981).

Kaygı düzeyi ile güven arasında ters bir bağlantı bulunur. Yüksek kaygılı sporcular performanslarını sergilemekte zorlanabilirler. Çünkü yeteneklerine güvenmedikleri için karmaşık hareketlerden kaçınma eğilimi gösterirler. Kişi, kaygı uyandıran durumdan uzaklaşmak ister ve çevresindeki seçenekleri göremez hale gelir. Bu da onun kendisi için faydalı olabilecek fırsatları kaçırmaya yol açabilir (Başoğlu, 2007).

Kaygı, şiddet ve süreye göre iki türe ayrılır: kronik ve akut. Kronik kaygı, düşük yoğunlukta ancak uzun süreli olurken, akut kaygı ise yüksek şiddette ancak kısa süreli yaşanır. Kronik kaygı, bireyin kaygıya eğilimli olmasını ifade ederken, akut kaygı ise belirli bir durumun neden olduğu kaygıyı temsil eder. Bu nedenle, kronik kaygının erken tanımlanması ve müdahale edilmesi önemlidir. Böylece bireyin ruhsal sorunları kısa sürede gözlenerek ele alınabilir ve tedavi yapılması için önem arz edebilir (Kaya ve Varol, 2004).

Organik Belirtileri: Gözlerde belirgin büyüme, kalp atışlarının daha hızlı olması, cilt renginin solgunlaşması, vücutta titreme ve iştahın kaybolması. Davranış Belirtileri: Emin olamama, kararlılık eksikliği, risk almaktan korkma, sorumluluktan kaçınma, boş övünme, saldırgan

davranışlar. Hareket Belirtileri: Koordinasyon sorunları ve ket vurma, performans düşüklüğü, uyumsuzluk, kramplar, kasılmalar, beceriksiz, kaba ve kararsız hareketler (Kuru, 2000).

Cüceloğlu (1996) ise kaygı belirtilerini; kaygının fiziksel belirtileri çeşitlidir. Nefes almada zorluk, aşırı terleme, düzensiz solunum, gerginlik, kalp çarpıntısı, aniden sinirlenmek, bel ve mide ağrıları, ishal veya kabızlık, aşırı tepkiler, titreme, soğuk eller ve ayaklar, sürekli yorgunluk, baş ağrısı ve gergin boyun kasları gibi belirtiler görülebilir. Bunlar kaygının vücuttaki çeşitli yansımalarıdır.

4.4. Spor ve Kaygı

Sporcuların başarısını etkileyen faktörlerin anlaşılması, bilim insanlarının ilgi odağı olmuştur. Araştırmalar, eşit yetenekteki sporcuların, sportif performanslarında farklılıklar gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu durum, sporcuların psikolojik yapılarındaki farklılıklarla ilişkilendirilmiştir. Kaygı ve diğer duygusal etmenler, sporcuların performans ve karşılaşmalar üzerinde etkili olmaktadır. Dolayısıyla, sporcuların psikolojik durumları, başarılarının önemli bir belirleyicisi olarak kabul edilmektedir. Spor artık yalnızca fiziki aktiviteler olmaktan çıkıp, bireyin psikolojisi ile bütünleşen daha geniş bir kavram haline gelmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda, sporcuların başarısında zihinsel faaliyetlerin de önemli rol oynadığı anlaşılmıştır. Zeka, dikkat, bellek, irade, yargılama, karşılaştırma, yorumlama ve kaygı gibi psikolojik faktörlerin sportif performansı etkilediği ortaya çıkmıştır. 1950'lerden sonra spor, salt fiziksel eylemler olmaktan çıkarak, psikolojik ve sosyal boyutlarıyla bütünleşmiş, daha kapsamlı bir olgu olarak değerlendirilmeye başlanmıştır (Kemler, 1989).

Sporcu performansındaki kaygının evrensel bir özelliğe sahip olması, tüm spor dallarında olumlu veya olumsuz etkileri olabilir. Bu kaygı, sporcuların uyum, odaklanma, koordinasyon, karar verme, öz-güven, motivasyon gibi önemli becerilerini etkiler. Bu etkiler, sporcuların gösterecekleri fiziksel ve zihinsel performanslarını da yansıtır. Dolayısıyla, sporcuların sahip olmaları gereken güç, hız, dayanıklılık, esneklik, teknik ve taktiksel özellikleri de bu kaygıdan etkilenebilir (Dorel, 1998).

Sporcuların başarısında, psikolojik güçleri büyük rol oynar. Maç öncesi ve sırasındaki kaygı düzeyleri, elde edecekleri sonuçları ve performanslarını önemli ölçüde etkiler. Wann; bu durumu şu şekilde tanımlamaktadır, “Karşılaşma öncesi, sporcunun hissettiği endişe duygusu, o anda sergilediği performansla ilgilidir. Bu, sportif faaliyetlerde yaşanan bir tür kaygı durumudur. Sporcunun mevcut kaygı seviyesi, o anki yarışma performansını etkileyebilir”. Sporcuların üstün başarı elde etmesinde, yeteneklerini en üst düzeye çıkarmasında ve zirve

performansa ulaşmasında, genel stres yönetimi yeteneği ve özellikle de rekabet endişesini kontrol etme becerisi kritik önem taşır. Bu nitelikler, sporcuların hedeflerine ulaşmasında belirleyici rol oynar (Konter, 2002).

Genellikle müsabaka sırasında pek çok sporcu, endişeli, huzursuz, gergin, çekingen, kederli, sapsarı veya kızarmış yüzlerle, rahatsız bir duruşta olduğu gözlemlenir. Ayrıca, bazı sporcuların antrenman sırasında kolayca yapabildiği hareketleri, müsabakada gerçekleştiremediği, takım arkadaşlarıyla uyum sağlayamadığı ve beklentileri karşılayamadığı da görülür. Sporcunun kaygı dolu davranışları, sportif faaliyetler sırasında kendisine verilen görevleri tam anlamıyla yerine getirememesinden kaynaklanmaktadır. Bu durum, takım içindeki bütüncül oyun düzenini bozar ve nihayetinde hem sporcunun hem de takımın başarısını olumsuz yönde etkiler (Gümüş, 2002).

Vücut ve zihin tepkileri genellikle hızlanan kalp atışı, artan kas gerginliği, aşırı duyarlılık, el ve ayaklarda terleme, odaklanma güçlüğü, esnekliğin azalması, strateji ve teknik kararlarında zayıflama, yorgunluk ve tükenme gibi belirtilerle kendini göstermektedir.

Kafalarının karışık olması, hatırlamakta güçlük çekmeleri, yoğunlaşamamaları ve hızlı kararlar alamamaları, düşünsel tepkilerinin zayıf olduğunun belirtileridir. Sporcular için kaygı, sporun bir parçası olsa da asıl sorun sporcuların kendilerine yönelik algılarıdır. Sporculardan belirli bir başarı düzeyine ulaşmaları beklenmektedir ve bu beklenti onların duygusal durumlarını etkiler. Sporcunun, beklenen başarıyı sağlamak için gerekli fiziksel ve zihinsel güce sahip olmaması durumunda, kendisinden istenen hedeflere ulaşması zorlaşır. Bir sporcunun, fiziksel ve psikolojik açıdan yeterli kapasiteye sahip olması, istenen başarıya ulaşmasını kolaylaştırır. Bu zorlayıcı durumda daha yoğun çaba sarf etmek gerekir. Tüm çabalara rağmen, istenen sonuca ulaşamadığında, mevcut koşullar tehdit edici olarak algılanabilir. Bu algının sonucunda, endişe gibi duygusal bir tepki ortaya çıkar. Sporcular, kendilerini sadece sportif başarılarıyla tanımlar ve ancak başarılı olduklarında kendilerini değerli görürler. Bu durum, sporcuların başarısızlık karşısında yüksek düzeyde endişe ve kaygı yaşamalarına neden olabilir (Tavacıoğlu, 1999).

Bir sporcunun hedeflenen başarı seviyesine ulaşabilmesi için, doğru ölçüdeki kaygı düzeyi kritik öneme sahiptir. Bu düzeyin altında kalmak motivasyonu azaltırken, üstüne çıkmak performansı olumsuz etkiler. Dolayısıyla, kaygı sporcunun beklenen performansı sergilemesinde önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca, planlanacak psikolojik hazırlıkların türü, spor branşına göre farklılık göstermelidir. Takım ve bireysel sporlar, kendilerine özgü

niteliklere sahip olduğundan, uygulanacak psikolojik destek çalışmaları da tamamen bağımsız ve ayrı olmalıdır (Konter, 1998).

5. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde çalışma grubu, veri toplama araçları ve verilerin analizi ile bilgilere yer verilmiştir.

5.1. Çalışma Grubu

Araştırmaya takım sporu (basketbol, voleybol, futbol, futsal, hentbol) ve bireysel sporlar (atletizm, atlı okçuluk, badminton, bilek güreşi, bisiklet, bocce, boks, cimnastik, güreş, halk oyunları, judo, kano, karate, kayak, kick boks, masa tenisi, muay thai, softboll, spor tırmanışı, su topu, taekwondo, tenis, vücut geliştirme, wushu, yüzme) branşlarında yaş ortalaması $15,95 \pm 1,19$ ve spor yılları $5,45 \pm 2,92$ olan; 161 kız, 258 erkek toplamda 419 sporcu dahil edilmiştir.

5.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, kişisel bilgi formu, sporda kaygı ölçeği-2 ve altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği kullanılmıştır. Katılımcılara yüz yüze ulaşılarak ölçekler uygulanmıştır. Verilerin uygulanabilmesi için Yalova Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan onay alınmıştır.

5.2.1. Sporda kaygı ölçeği-2

Sporcuların kaygı düzeylerini belirlemek amacıyla Karadağ ve Aşçı (2020) tarafından geliştirilmiş olan 3 alt boyut ve 15 maddeden oluşmaktadır. Bu alt boyutlar konsantrasyon bozukluğu, endişe ve somatik şeklindedir. Ölçek 4'lü Likert tipinde (1= Hiç, 4=Çok Fazla) kullanılmıştır. Konsantrasyon bozukluğu güvenirlik katsayısı 0,94, endişe 0,93, somatik 0,89 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin tek boyutlu Cronbach Alfa güvenirlik değerleri 0,89'dur.

5.2.2. Altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği (AMDYSQ)

Lee ve ark. (2007) tarafından geliştirilen, Gürpınar (2014) tarafından Türkçeye uyarlanan ve sporcuların ahlaki karar alma tutum düzeylerini ölçmeyi amaçlayan ölçek, 3 alt boyut ve 9 maddeden oluşmaktadır. Bu alt boyutlar hileyi benimsemek, yarışmaseverliği benimsemek, adilce kazanmayı korumak şeklindedir. Ölçek 5'li Likert tipinde (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum) kullanılmıştır. Ölçekte yer alan 1,2,4,5,6,8. maddeler ters maddelerden oluşmaktadır. Ters maddeler 5=Kesinlikle Katılmıyorum, 1=Kesinlikle Katılıyorum şeklinde puanlanmıştır. Faktörlerin Cronbach Alfa güvenirlik katsayıları ise sırasıyla 0,776, 0,676 ve 0,590 toplamda ise 0,760 olarak belirlenmiştir.

5.3.Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin analizi SPSS paket programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde istatistikî yöntem olarak öncelikle; normal dağılım özelliğini incelemek için Kolmogorov-Smirnov testi yapılmış ve sonuçta elde edilen puanların normal dağılıma uygun olduğu tespit edilmiştir ($p>0,05$). Başka bir deyişle, Kolmogorov-Smirnov testinden elde edilen istatistiksel değerlerin normal dağılım gösterdiği saptanmıştır. Araştırmada betimsel istatistikler (frekans, aritmetik ortalama, standart sapma), verilerin analizinde değişkenler arasındaki farklılıkları karşılaştırmak için Bağımsız t testi, One-way ANOVA testi ve ölçekler arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Sperman Korelasyon analizi kullanılmıştır.

Tablo 5.1. Sporda kaygı ölçeği-2 normallik testi analizi sonuçları

Sporda Kaygı Ölçeği-2	Kolmogorov-Smirnov ^a			
	Statistic	Df	Skewness	Kurtosis
Konsantrasyon Bozukluğu	1,592	419	1,065	1,486
Endişe	2,005	419	,826	,084
Somatik	1,707	419	1,077	,996

Tablo 5.1’ de Sporda Kaygı Ölçeği-2 ve alt boyutları puanlarına göre Kolmogorov-Smirnov testinin sonuçlarına bakıldığında, elde edilen puan dağılımının normal dağılım gösterdiği anlaşılmıştır. Bu sonuç, test puanlarının istatistiksel olarak normal bir örüntü izlediğini ortaya koymaktadır ($p<0,05$).

Tablo 5.2. Altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği normallik testi analizi sonuçları

Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği	Kolmogorov-Smirnov ^a			
	Statistic	Df	Skewness	Kurtosis
Hileyi Benimsemek	2,008	419	1,086	,273
Yarışma Severliği Benimsemek	2,887	419	,045	-,980
Adilce Kazanmayı Korumak	4,083	419	-1,087	,763

Tablo 5.2’ de Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği toplam puanı ve alt boyutları puanlarına göre Kolmogorov-Smirnova testinden elde edilen p değerleri incelendiğinde elde edilen puanların dağılımının normal dağılıma uygun olduğu görülmüştür ($p<0,05$).

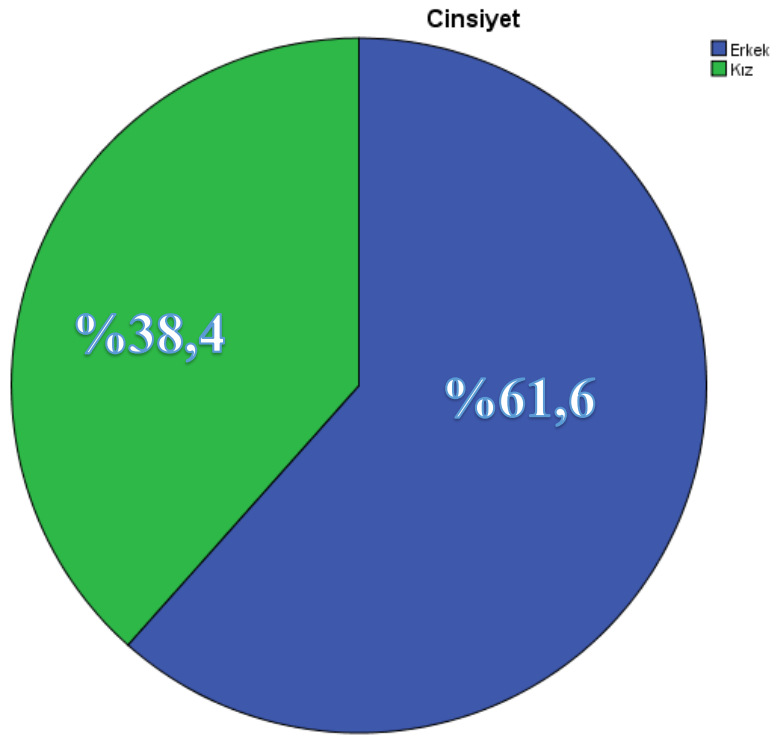
6. BULGULAR

Katılımcıların demografik özelliklerini araştırmak üzere cinsiyet, yaş, ilçe, sınıf, spor dalı ve spor yılı soruları yöneltilmiştir. İlk olarak cinsiyete göre dağılım Tablo 6.1’de verilmiştir.

Tablo 6.1. Katılımcıların cinsiyet dağılım analizi

Cinsiyet	F	%
Erkek	258	61,6
Kız	161	38,4
Total	419	100,0

Tablo 6.1’de elde edilen sonuçlarda araştırmaya katılan sporcuların %61,6’sının (258) erkek, %38,4’ünün (161) kız sporculardan oluştuğu görülmüştür. Bu dağılım Şekil 6.1’de gösterilmiştir.

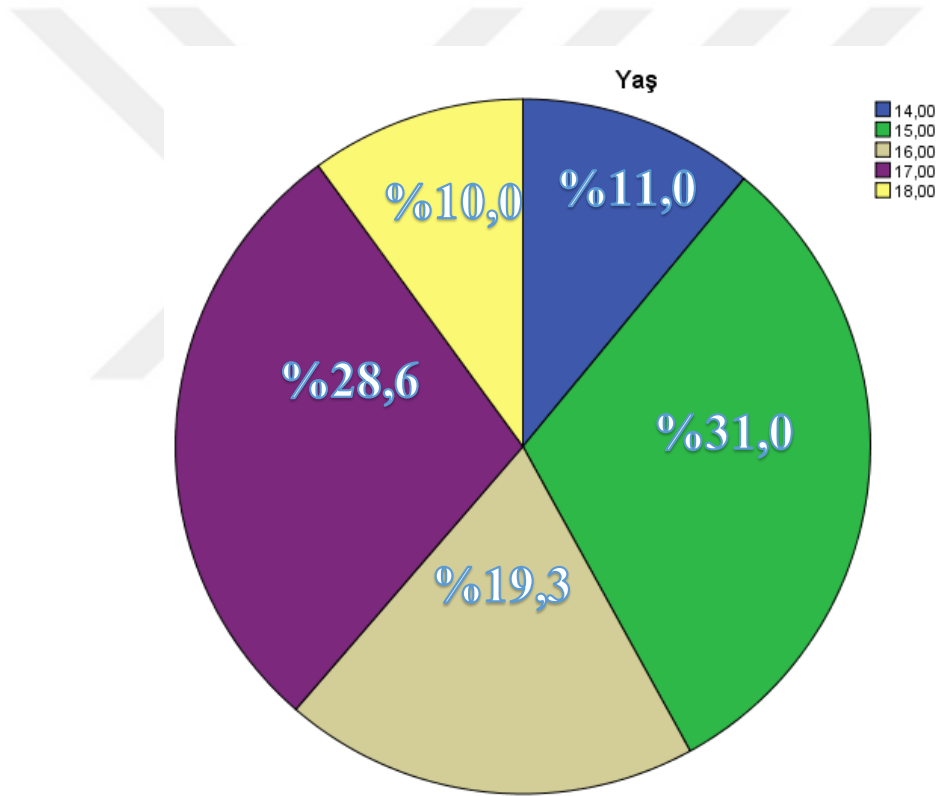

Şekil 6.1. Katılımcıların cinsiyet dağılım analizi

Tablo 6.2. Katılımcıların yaş dağılım analizi

Yaş	F	%
14 Yaş	46	11,0
15 Yaş	130	31,0
16 Yaş	81	19,3
17 Yaş	120	28,6
18 Yaş	42	10,0

Tablo 6.2’de elde edilen sonuçlarda katılımcıların %11’i (46) 14 yaş, %31’i (130) 15 yaş, %19,3’ü (81) 16 yaş, %28,6’sı (120) 17 yaş ve %10’u (42) 18 yaş dağılımına sahip olduğu gözlenmiştir. Bu dağılım Şekil 6.2’de gösterilmiştir.

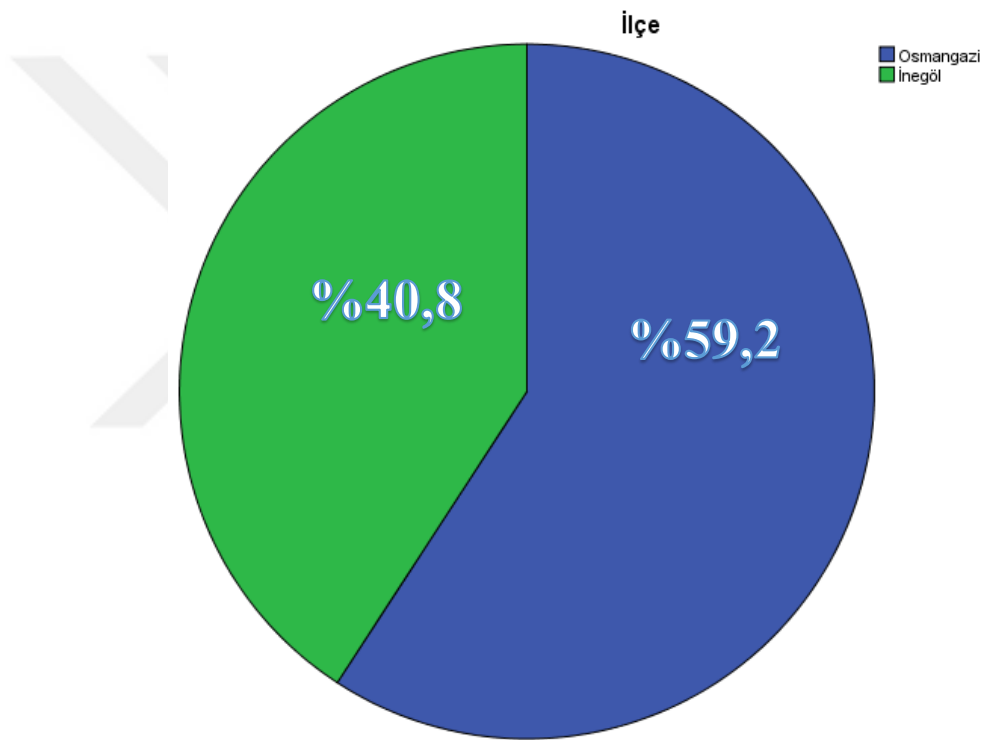

Şekil 6.2. Katılımcıların yaş dağılım analizi

Tablo 6.3. Katılımcıların ilçe dağılım analizi

İlçe	F	%
Osmangazi	248	59,2
İnegöl	171	40,8
Total	419	100,0

Tablo 6.3'te elde edilen sonuçlarda katılımcıların %59,2'sinin (248) Osmangazi, %40,8'inin (171) ise İnegöl'den araştırmaya katıldıkları tespit edilmiştir. Bu dağılım Şekil 6.3'te gösterilmiştir.

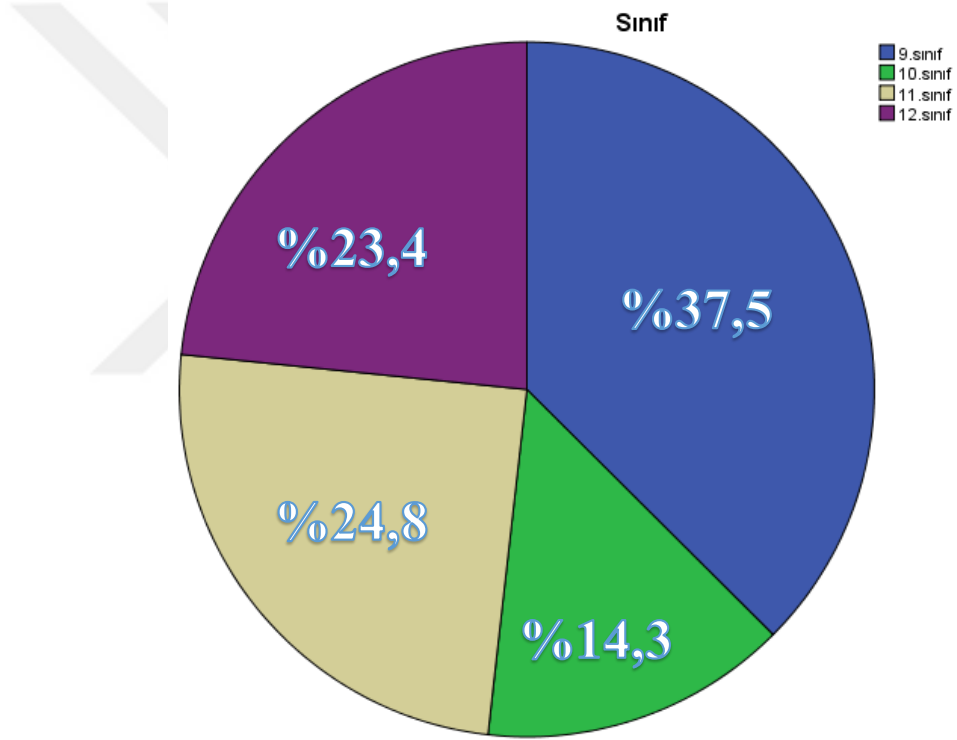

Şekil 6.3. Katılımcıların ilçe dağılım analizi

Tablo 6.4. Katılımcıların sınıf dağılım analizi

Sınıf	F	%
9. Sınıf	157	37,5
10. Sınıf	60	14,3
11. Sınıf	104	24,8
12. Sınıf	98	23,4

Tablo 6.4'te elde edilen sonuçlarda katılımcıların %37,5'inin (157) 9. sınıf, %14,3'ünün (60) 10. sınıf, %24,8'inin (104) 11. sınıf ve %23,4'ünün (98) 12. sınıfta eğitim gören katılımcılardan oluştuğu tespit edilmiştir. Bu dağılım Şekil 6.4'te gösterilmiştir.

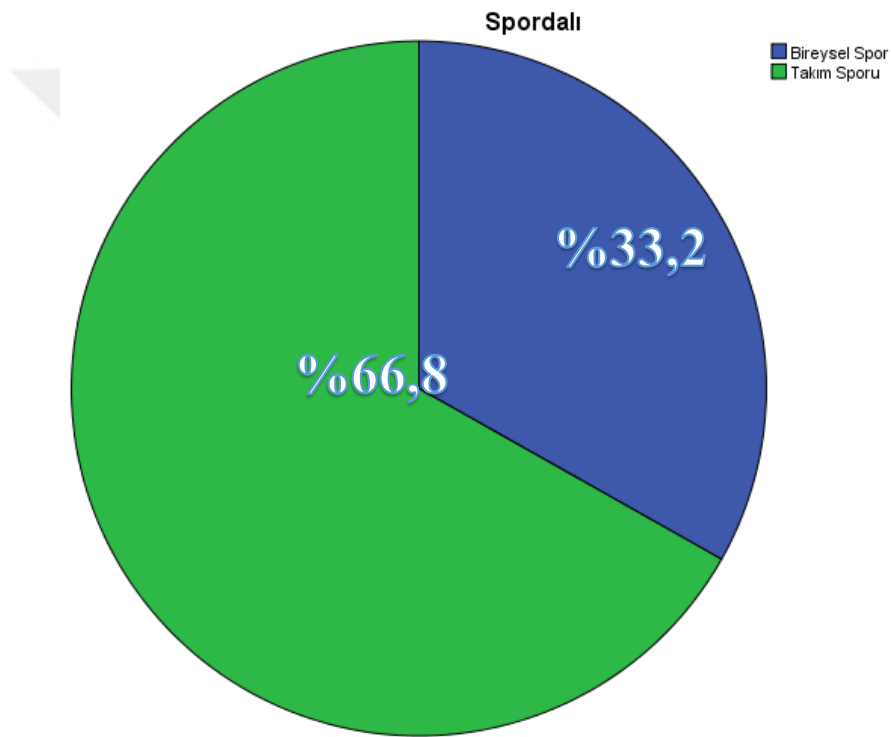

Şekil 6.4. Katılımcıların sınıf dağılım analizi

Tablo 6.5. Katılımcıların spor dalı dağılım analizi

Spor Dalı	F	%
Bireysel Sporlar	139	33,2
Takım Sporları	280	66,8
Total	419	100,0

Tablo 6.5'te elde edilen sonuçlarda katılımcıların %33,2'sinin (139) bireysel sporlar, %66,8'inin (280) ise takım sporlarıyla ilgilendiği görülmektedir. Bu dağılım Şekil 6.5'te gösterilmiştir.

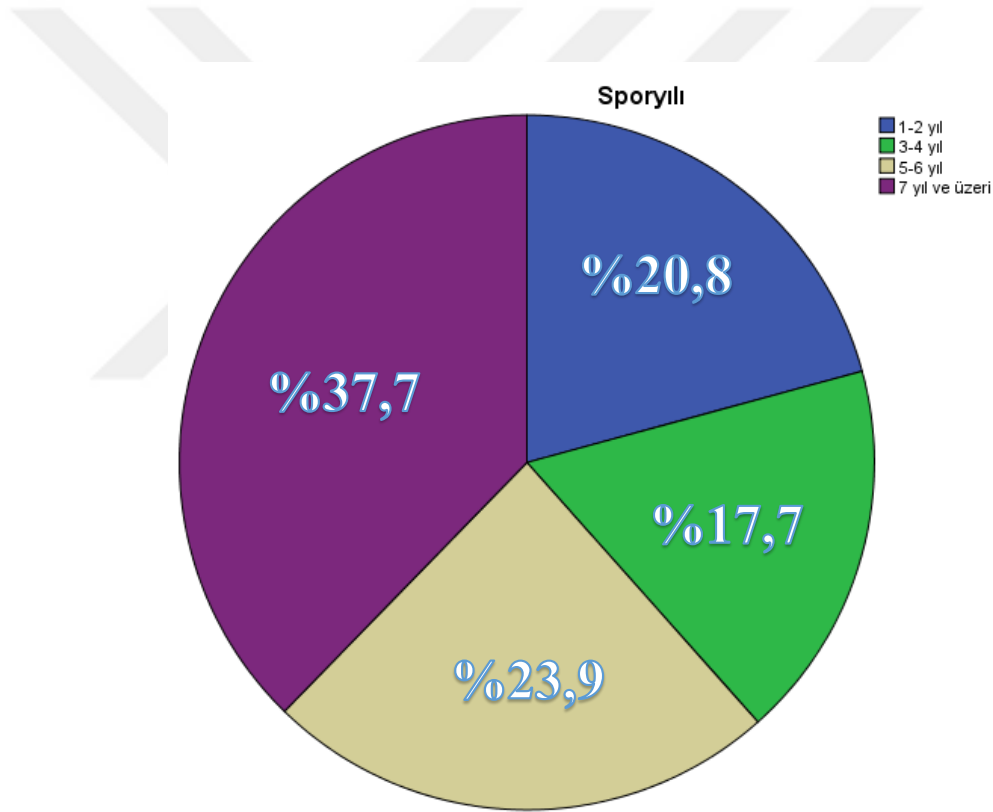

Şekil 6.5. Katılımcıların spor dalı dağılım analizi

Tablo 6.6. Katılımcıların spor yılı dağılım analizi

Spor Yılı	F	%
1-2 Yıl	87	20,8
3-4 Yıl	74	17,7
5-6 Yıl	100	23,9
7 Yıl ve Üzeri	158	37,7
Total	419	100,0

Tablo 6.6’da elde edilen sonuçlarda katılımcıların %20,8’i (87) 1-2 yıl, 17,7’si (74) 3-4 yıl, 23,9’u (100) 5-6 yıl ve 37,7’si (158) 7 yıl ve üzeri spor yılına sahiptir. Bu dağılım Şekil 6.6 ‘da gösterilmiştir.

Şekil 6.6. Katılımcıların spor yılı dağılım analizi

Tablo 6.7. Sporda kaygı ölçeği-2 ve altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği alt boyutlarının ortalama analiz sonuçları

Ölçekler	Alt Boyutlar	N	Min.	Mak.	Ort.±Ss
Sporda Kaygı Ölçeği	Konsantrasyon Bozukluğu	419	1,00	3,60	1,59±,483
	Endişe	419	1,00	4,00	2,00±,743
	Somatik	419	1,00	4,00	1,70±,586
Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği	Hileyi Benimsemek	419	1,00	5,00	2,00±,1,09
	Yarışmaseverliği Benimsemek	419	1,00	5,00	2,88±1,18
	Adilce Kazanmayı Korumak	419	1,00	5,00	4,08±,896

Tablo 6.7’de sporcuların sporda kaygı ölçeği-2’nin konsantrasyon bozukluğu ve somatik alt boyutlarına hiç katılmadıkları, endişe alt boyutuna ise biraz katıldıkları görülürken, altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeğinde ise yarışmaseverliği benimsemek alt boyutunda kararsız oldukları, hileyi benimsemek ve adilce kazanmayı korumak alt boyutuna katıldıkları belirlenmiştir.

Tablo 6.8. Sporda kaygı ölçeği-2 ve altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği arasındaki ilişkiye ait spearman korelasyon testi analizi sonuçları

Ölçekler		Sporda Kaygı Ölçeği-2			
			Konsantrasyon Bozukluğu	Endişe	Somatik
Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği	Hileyi Benimsemek	r	,111*	-,035	,010
		p	,023	,474	,835
		N	419	419	419
	Yarışmaseverliği Benimsemek	r	-,028	-,093	-,094
		p	,568	,056	,054
		N	419	419	419
	Adilce Kazanmayı Korumak	r	-,023	,044	,048
		p	,640	,366	,329
		N	419	419	419

Tablo 6.8 incelendiğinde altyapı sporlarında ahlaki karar alma ölçeği hileyi benimsemek alt boyutu ile sporda kaygı ölçeği-2 konsantrasyon bozukluğu alt boyutları arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$).

Tablo 6.9. Sporcuların cinsiyete göre sporda kaygı ölçeği-2 ve altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği bağımsız t testi analizi sonuçları

Ölçekler	Cinsiyet	N	Ort/Standart Sap.	df	t	P
Sporda Kaygı Ölçeği -2	Konsantrasyon	Erkek	258	1,54±,4869	417	-2,586 ,010
	Bozukluğu	Kız	161	1,66±,4681		
	Endişe	Erkek	258	1,90±,6865	417	-3,461 ,001
		Kız	161	2,16±,8034		
	Somatik	Erkek	258	1,57±,4783	417	-6,102 ,000
		Kız	161	1,91±,6374		
	Hileyi Benimsemek	Erkek	258	2,19±1,161	417	4,478 ,000
		Kız	161	1,71±,8979		
Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği	Yarışmaseverliği Benimsemek	Erkek	258	3,16±1,100	417	6,458 ,000
		Kız	161	2,43±1,168		
	Adilce Kazanmayı Korumak	Erkek	258	4,01±,9071	417	-1,897 ,059
		Kız	161	4,18±,8722		

Tablo 6.9 incelendiğinde sporcuların cinsiyetlerine göre sporda kaygı ölçeği-2 alt boyutlarında anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$). Cinsiyete göre altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği hileyi benimsemek ve yarışmaseverliği benimsemek alt boyutlarında anlamlı farklılık görülürken ($p<0.05$), adilce kazanmayı korumak alt boyutunda anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 6.10. Sporcuların yaşlarına göre sporda kaygı ölçeği-2 ve altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği one-way anova testi analizi sonuçları

Ölçekler	Yaş	N	X	ss	F	p
Sporda Kaygı Ölçeği -2	14 Yaş	46	1,63	,4830	,512	,727
	15 Yaş	130	1,62			
	16 Yaş	81	1,55			
	17 Yaş	120	1,59			
	18 Yaş	42	1,52	,7431	,283	,889
	14 Yaş	46	2,03			
	15 Yaş	130	2,01			
	16 Yaş	81	2,06			
	17 Yaş	120	1,96			
	18 Yaş	42	1,96			
	14 Yaş	46	1,88			
	15 Yaş	130	1,61			
	16 Yaş	81	1,70			
	17 Yaş	120	1,72			
	18 Yaş	42	1,74			
	14 Yaş	46	1,81	1,091	2,145	,074
	15 Yaş	130	1,84			
	16 Yaş	81	2,22			
	17 Yaş	120	2,07			
Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği	18 Yaş	42	2,12	1,180	2,345	,054
	14 Yaş	46	2,57			
	15 Yaş	130	2,74			
	16 Yaş	81	3,09			
	17 Yaş	120	3,02	,8966	,723	,577
	18 Yaş	42	2,87			
	14 Yaş	46	4,23			
	15 Yaş	130	4,09			
	16 Yaş	81	4,01			
	17 Yaş	120	4,02			
	18 Yaş	42	4,19			

Tablo 6.10 incelendiğinde sporcuların yaşlarına göre sporda kaygı ölçeği-2 alt boyutları ve altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablo 6.11. Sporcuların yaşadıkları ilçelere göre sporda kaygı ölçeği-2 ve altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği bağımsız t testi analizi sonuçları

Ölçekler		Yaşadığı İlçe	N	Ort/Sıra Değ. Ort.	df	t	P
Sporda Kaygı Ölçeği -2	Konsantrasyon Bozukluğu	Osmangazi	248	1,54±,4593	417	-2,406	,017
		İnegöl	171	1,66±,5092			
	Endişe	Osmangazi	248	1,99±,8025	417	-,270	,787
		İnegöl	171	2,01±,6496			
	Somatik	Osmangazi	248	1,71±,5631	417	,413	,679
		İnegöl	171	1,69±,5765			
	Hileyi Benimsemek	Osmangazi	248	1,85±1,0196	417	-3,566	,000
		İnegöl	171	2,23±1,1552			
Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği	Yarışmaseverliği Benimsemek	Osmangazi	248	2,80±1,2293	417	-1,799	,073
		İnegöl	171	3,01±1,0983			
	Adilce Kazanmayı Korumak	Osmangazi	248	4,19±,8251	417	3,207	,001
		İnegöl	171	3,91±,9695			

Tablo 6.11 incelendiğinde sporcuların yaşadıkları ilçeye göre sporda kaygı ölçeği-2'nin konsantrasyon bozukluğu alt boyutunda anlamlı farklılık tespit edilirken ($p<0.05$), endişe ve somatik alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$). Sporcuların yaşadıkları ilçeye göre alt yapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeğinin, hileyi benimsemek ve adilce kazanmayı korumak alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülürken ($p<0.05$), yarışmaseverliği benimsemek alt boyutunda anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 6.12. Sporcuların sınıflarına göre sporda kaygı ölçeği-2 ve altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği one-way anova testi analizi sonuçları

Ölçekler	Sınıf	N	X	ss	F	p	TUKEY	
Sporda Kaygı Ölçeği -2	Konsantrasyon Bozukluğu	9. Sınıf (1)	157	1,61	,4830	,333	,801	
		10. Sınıf (2)	60	1,54				
		11. Sınıf (3)	104	1,58				
		12. Sınıf (4)	98	1,59				
	Endişe	9. Sınıf (1)	157	1,99	,7431	,348	,791	
		10. Sınıf (2)	60	2,09				
		11. Sınıf (3)	104	2,00				
		12. Sınıf (4)	98	1,96				
	Somatik	9. Sınıf (1)	157	1,66	,5680	,844	,470	
		10. Sınıf (2)	60	1,70				
		11. Sınıf (3)	104	1,77				
		12. Sınıf (4)	98	1,70				
	Hileyi Benimsemek	9. Sınıf (1)	157	1,83	1,091	3,055	,028	2>1
		10. Sınıf (2)	60	2,26				
		11. Sınıf (3)	104	2,00				
		12. Sınıf (4)	98	2,14				
Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği	Yarışmaseverliği Benimsemek	9. Sınıf (1)	157	2,73	1,180	1,528	,207	
		10. Sınıf (2)	60	2,88				
		11. Sınıf (3)	104	3,01				
		12. Sınıf (4)	98	2,99				
	Adilce Kazanmayı Korumak	9. Sınıf (1)	157	4,06	,8966	,050	,985	
		10. Sınıf (2)	60	4,09				
		11. Sınıf (3)	104	4,08				
		12. Sınıf (4)	98	4,10				

Tablo 6.12 incelendiğinde sınıf değişkenine göre sporda kaygı ölçeği-2 alt boyutlarında anlamlı farklılık görülmemiştir ($p>0.05$). Sınıf değişkenine göre altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeğinin hileyi benimsemek ve adilce kazanmayı korumak alt boyutlarında ise anlamlı farklılık görülmemiştir ($p<0.05$).

Tablo 6.13. Sporcuların spor dalına göre sporda kaygı ölçeği-2 ve altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği bağımsız t testi analizi sonuçları

Ölçekler	Spor Dalı	N	Ort/Sıra Değ. Ort.	df	t	P
Sporda Kaygı Ölçeği-2	Konsantrasyon Bozukluğu	Bireysel	139	1,65±,4763	417	1,765 ,078
		Takım	280	1,56±,4845		
	Endişe	Bireysel	139	2,04±,7706	417	,810 ,418
		Takım	280	1,98±,7296		
	Somatik	Bireysel	139	1,84±,6140	417	3,455 ,001
		Takım	280	1,64±,5324		
	Hileyi Benimsemek	Bireysel	139	1,74±,9729	417	-3,476 ,001
		Takım	280	2,13±1,126		
	Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği	Bireysel	139	2,57±1,214	417	-3,837 ,000
		Takım	280	3,04±1,134		
Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği	Adilce	Bireysel	139	4,23±,8010	417	2,451 ,015
	Kazanmayı Korumak	Takım	280	4,00±,9327		

Tablo 6.13 incelendiğinde sporcuların spor dalları ile sporda kaygı ölçeği-2'nin somatik alt boyutunda anlamlı farklılık görülürken ($p<0.05$), konsantrasyon bozukluğu ve endişe alt boyutlarında anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0.05$). Altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeğinde ise spor dalına göre tüm alt boyutlarda anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$).

Tablo 6.14. Sporcuların spor yılına göre sporda kaygı ölçeği-2 ve altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği one-way anova testi analizi sonuçları

Ölçekler		Spor Yılı	N	X	ss	F	p	TUKEY
Sporda Kaygı Ölçeği -2	Konsantrasyon	1-2 Yıl (1)	87	1,62	,4830	4,509	,004	2>4
		3-4 Yıl (2)	74	1,66				
		5-6 Yıl (3)	100	1,68				
		7 Yıl ve Üzeri (4)	158	1,48				
	Endişe	1-2 Yıl (1)	87	1,94	,7431	4,697	,003	3>4
		3-4 Yıl (2)	74	2,16				
		5-6 Yıl (3)	100	2,16				
		7 Yıl ve Üzeri (4)	158	1,86				
	Somatik	1-2 Yıl (1)	87	1,73	,5680	3,937	,009	3>4
		3-4 Yıl (2)	74	1,77				
		5-6 Yıl (3)	100	1,81				
		7 Yıl ve Üzeri (4)	158	1,59				
	Hileyi Benimsemek	1-2 Yıl (1)	87	2,10	1,091	1,515	,210	
		3-4 Yıl (2)	74	1,86				
		5-6 Yıl (3)	100	1,88				
		7 Yıl ve Üzeri (4)	158	2,10				
Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği	Yarışmaseverliği Benimsemek	1-2 Yıl (1)	87	2,77	1,180	3,409	,018	4>2
		3-4 Yıl (2)	74	2,62				
		5-6 Yıl (3)	100	2,83				
		7 Yıl ve Üzeri (4)	158	3,10				
	Adilce Kazanmayı Korumak	1-2 Yıl (1)	87	3,98	,8966	,476	,699	
		3-4 Yıl (2)	74	4,10				
		5-6 Yıl (3)	100	4,14				
		7 Yıl ve Üzeri (4)	158	4,08				

Tablo 6.14 incelendiğinde sporcuların spor yılına göre sporda kaygı ölçeği-2 ve altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği yarışmaseverlik alt boyutunda anlamlı bir farklılık görülürken ($p<0.05$), altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeğinin hileyi benimsemek ve adilce kazanmayı korumak alt boyutlarında anlamlı farklılığa rastlanmamıştır ($p<0.05$).

7. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu çalışmada sporcuların cinsiyetlerine göre sporda kaygı ölçeği-2 alt boyutlarında ve altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği alt boyutları olan hileyi benimsemek ve yarışmaseverliği benimsemek alt boyutlarında anlamlı farklılık görülürken, adilce kazanmayı korumak alt boyutunda anlamlı farklılık saptanmamıştır. Buna göre spor lisesinde okuyan kız öğrencilerin kaygı düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu erkek öğrencilerin ise hileyi ve yarışmaseverliği benimsemek puanlarının kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Farklı bir ifade ile kız öğrencilerin spor ortamında daha fazla kaygı yaşadığı ancak hileye başvurma ve yarışmaseverliği benimsemek alt boyutunda ise erkek öğrencilerin bu davranışları sergiledikleri söylenebilir. Bu durum kız öğrencilerin konsantrasyon düzeyini, dikkat seviyesini, motivasyonunu ve performanstaki başarısını olumsuz etkileyebilir. Kız öğrencilerinin böyle durumlarda sorunları daha çok kendi içinde yaşadıkları ve maruz kaldıkları olayları anlatma konusunda daha çekingen olduklarını gösterebilir. Erkek öğrenciler ise kazanmak adına yazılı olmayan ama spor ortamında yazısız kurallar olarak ifade ettiğimiz fairplay gibi değerler yerine rakibin psikolojisini bozmaya çalışmak, zaman kazanmak ve hileye başvurmak gibi ahlak dışı davranışlara başvurabileceğini göstermiştir. Bu çalışma ile benzer olarak Alı, (2023) tarafından yapılan çalışmada da kadın sporcuların sürekli kaygı ve alt boyutlarından somatik ve endişe boyutları erkeklere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Kangalgil ve diğ., (2023) kadın sporcuların ahlaki karar alma tutumlarının erkek sporculardan daha iyi olduğunu belirtmişlerdir. Yıldız ve diğ., (2019) yapmış oldukları araştırmada katılımcıların cinsiyetlerine göre ahlaki karar alma tutumlarında kadınların lehine anlamlı farklılık olduğunu belirtmişlerdir. Bir başka araştırmada çalışmamızla benzer olarak Kahya ve Küçükbiş, (2022) araştırmaya dahil edilen öğrencilerin cinsiyetlerine göre kaygı düzeyi alt boyutları olan somatik ve endişe alt boyutlarında anlamlı farklılık saptamışlardır. Konsantrasyon alt boyutunda ise anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Araştırmaya katılan sporcuların yaşlarına göre sporda kaygı ölçeği-2 alt boyutlarında ve sporda ahlaki karar alma tutumları ölçeği alt boyutlarında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Buna göre sporcuların yaşlarının kaygı düzeyi ve ahlaki karar alma tutumlarında farklılık oluşturmadığı söylenebilir. Barış ve Bingöl, (2022) çalışmalarında yaş gruplarına göre sporcuların kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığını belirtmişlerdir. Başka bir çalışmada ise Bedir ve diğ., (2023) araştırmaya katılan sporcuların yaşları ile kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmediği sonucuna ulaşmışlardır. Kahya (2019) çalışmasında yaş düzeyleri ile sporda kaygı ölçeği somatik ve konsantrasyon alt

boyutları arasında 18 yaşındaki sporcuların lehine anlamlı farklılık olduğunu tespit etmiştir. Araştırmamızdan farklı olarak Aslan ve Tüfekçi, (2022) çalışmalarında sporcuların yaşları ile ahlaki karar alma tutumları ölçeği alt boyutu olan yarışmaseverliği benimsemek alt boyutunda anlamlı farklılık olduğunu, 18 yaşındaki sporcuların 16 ve 12 yaşındakilere göre, 14 yaşındaki sporcuların ise 12 yaşındakilere göre daha yüksek ortalamaya sahip olduklarını söylemişlerdir. Böyükelhan ve diğ. (2019), yapmış oldukları araştırmada yaş kategorileri ile ahlaki karar alma tutumları arasında alt boyutlar olan hileyi benimsemek alt boyutunda anlamlı farklılık rastlanmazken, yarışmaseverliği benimsemek ve adilce kazanmayı korumak alt boyutlarında anlamlı farklılığa rastlamışlardır. Bu anlamlı farklılıkta yarışmaseverliği benimsemek alt boyutunda A genç yaş kategorisindeki sporcuların lehine anlamlı farklılık bulunurken adilce kazanmayı korumak alt boyutunda ise küçükler yaş kategorisindeki sporcuların lehine anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Çalışmada sporcuların araştırmaya katıldıkları ilçeye göre sporda kaygı ölçeği-2 ve altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bu anlamlı farklılık, sporda kaygı ölçeği alt boyutu olan konsantrasyon bozukluğu alt boyutu ve altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği alt boyutları olan hileyi benimsemek ve adilce kazanmayı korumak alt boyutlarındadır. Konsantrasyon bozukluğu ve hileyi benimsemek alt boyutlarında İnegöl ilçesinde yaşayan sporcuların lehine anlamlı farklılık olduğu görülürken, adilce kazanmayı korumak alt boyutunda ise Osmangazi ilçesinde yaşayan sporcuların lehine anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Buna göre İnegöl ilçesinde yaşan sporcuların daha çok konsantrasyon bozukluğu yaşadığı ve daha çok hileyi benimsediği, Osmangazi ilçesinde yaşayan sporcuların ise adilce kazanmayı koruduğu saptanmıştır. Literatüre bakıldığında Kahya (2019) araştırmaya katılanların öğrenim gördükleri illere göre kaygı düzeylerini incelediğinde anlamlı bir farklılık olmadığını belirtmiştir.

Sporcuların sınıf değişkenine göre sporda kaygı ölçeği-2 alt boyutlarında anlamlı farklılığa rastlanmazken, altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği hileyi benimsemek alt boyutunda anlamlı fark olduğu saptanmıştır. Hileyi benimsemek alt boyutunda 10. sınıfların 9. sınıfta okuyan sporculara göre ortalamaları anlamlı düzeyde daha yüksekken 11 ve 12. sınıfların ortalamaları birbirine paraleldir. Buna göre öğrencilerin sınıfları yükseldikçe hileyi daha çok benimsemeye başladıkları, hile yapmayı, yarışmayı veya müsabakayı adil ve etik bir şekilde kazanmayı desteklemedikleri söylenebilir. Kahya ve Küçükibiş, (2022) yapmış oldukları araştırmada sporda kaygı ölçeği düzeylerinin sporcuların sınıfları arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre sporda kaygı ölçeği

somatik alt boyutunda 12. sınıf öğrencilerinin 9. ve 10. sınıf öğrencilerine göre ortalamalarının daha yüksek olduğu tespit edilirken, konsantrasyon alt boyutunda ise 11. sınıf öğrencilerinin 9,10 ve 12. sınıf öğrencilerine göre anlamlı düzeyde daha yüksek ortalama sahip olduklarını belirtmiştir. Buna göre 12. sınıf öğrencilerinin kaygı düzeyi etkilerini vücutlarında fiziksel olarak daha çok hissettikleri, 11. sınıf öğrencilerinin ise diğer sınıflara göre daha çok konsantrasyon bozukluğu yaşadıkları söylenebilir. Araştırmamızla benzer olarak Kangalgil ve diğ. (2023), yaptıkları çalışmada eğitim durumuna göre sporcuların ahlaki karar alma tutumları düzeylerinin lisede eğitim gören öğrencilerin üniversite öğrencilerine göre daha yüksek düzeye sahip olduğu ancak ortaokul öğrencilerine göre daha düşük düzeyde olduklarını belirtmişlerdir. Barış ve Bingöl, (2022) çalışmalarında katılımcıların eğitim durumları değişkeni ile sporda kaygı ölçeği alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını saptamışlardır.

Sporcuların yaptıkları spor dalı ile sporda kaygı ölçeği-2 alt boyutu olan somatik alt boyutunda anlamlı farklılık görülürken, spor dalına göre konsantrasyon bozukluğu ve endişe alt boyutlarında anlamlı farklılık saptanmamıştır. Altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeğinde ise spor dalına göre tüm alt boyutlarda anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Buna göre takım sporları ile ilgilenen sporcular daha çok kaygının mide ağrısı, kas gerginliği gibi fiziksel etkilerine maruz kalmaktadırlar. Diğer yandan baktığımızda takım sporcularının hile yapmaya daha çok meyilli oldukları, oyunun kurallarının açığını aradıkları, rakiplerinin psikolojisini ve düzenini bozmak için çaba harcadıkları söylenebilir. Bireysel branşlar ile ilgilenen sporcular ise takım sporcularına göre hayatta her şeyi kazanamayacaklarının, kazanmanın ve kaybetmenin hayatın bir parçasının olduğunun ve hak ederek kazanmanın haksızca kazanmaktan daha iyi olduğunu bildikleri söylenebilir. Alan yazında yapılan çalışmalara bakıldığında Kahya ve Küçükibiş, (2022) yaptıkları araştırmada katılımcıların ilgilendikleri spor dalları ile sporda kaygı ölçeği alt boyutları olan somatik ve konsantrasyon alt boyutlarında bireysel spor branşları ile ilgilenen katılımcıların lehine anlamlı düzeyde farklılık olduğunu belirtmişlerdir. Arslan (2018) ise yapmış olduğu çalışmada sporcuların branşları ile ahlaki karar alma tutumları arasında anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ahlaki karar alma tutumları ölçeği alt boyutları olan yarışmaseverliği benimsemek ve adilce kazanmayı korumak alt boyutlarında dart sporcularının bocce sporcularına göre daha yüksek ortalama sahip olduklarını belirtmiştir. Demirci (2020) yapmış olduğu araştırmada 14-17 yaş aralığındaki sporcuların branşları ile ahlaki karar alma tutumu ölçeği alt boyutları arasında anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Sporcuların spor yılı deneyimlerine göre sporda kaygı ölçeği ve altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği alt boyutları arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Sporda kaygı ölçeği alt boyutları olan konsantrasyon alt boyutunda 5-6 yıl arası spor yapan sporcuların 7 yıl ve üzeri spor yılına sahip sporculara göre daha yüksek ortalamada oldukları saptanmıştır. Endişe alt boyutunda 5-6 yıl arası spor yılına sahip olanların 7 yıl ve üzeri spor yılına sahip olanlara oranla daha yüksek ortalamada oldukları tespit edilirken 5-6 yıl ve 3-4 yıl arası spor yapanların ortalamaları birbiri ile paralellik göstermektedir. Somatik alt boyutunda ise 5-6 yıl spor yapanların ortalaması 7 yıl ve üzeri spor yapanlara göre anlamlı düzeyde yüksektir. Altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği alt boyutu olan yarışmaseverliği benimsemek alt boyutunda ise 7 yıl ve üzeri spor yılına sahip olan sporcuların 3-4 yıl arası spor yılına sahip olanlara göre daha yüksek ortalamaya sahip oldukları saptanmıştır. Buna göre spor yılı arttıkça konsantrasyon bozukluğu ve endişe düzeyinin azaldığı ve kaygının fiziksel belirtilerinin daha az görüldüğü söylenebilir. Ayrıca spor yılı ilerledikçe rakip oyuncuların düzenini ve psikolojisi bozma, rakibi tahrik etme gibi davranışların görüldüğü söylenebilir. Araştırma sonuçlarımızdan farklı olarak Bayraktar (2022) yaptığı araştırmada spor yılı ile ahlaki karar alma tutumları arasında herhangi bir farklılık olmadığını belirtmiştir. Bir başka çalışmada ise Barış ve Bingöl, (2022) katılımcıların spor yılları ile kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığını tespit etmişlerdir. Bilgin (2023) çalışmasında araştırmaya katılan futbolcuların profesyonel spor yılları ile kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığını söylemiştir. Kangalgil ve diğ., (2023) ise araştırmalarında sporcuların yılları ile sporda kaygı ölçeği toplam puanı arasında anlamlı farklılığa rastlarken, 3 yıldan az spor yapanlar ile 3-5 yıl arasında spor yapanların puanları 6 yıl üzerinde spor yapanlardan anlamlı derecede yüksek olduğunu belirtmiştir. Arslan (2018) gerçekleştirdiği çalışmada araştırmaya katılan sporcuların spor yılları ile ahlaki karar alma tutumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Sonuç olarak; araştırmaya katılan sporcuların cinsiyetleri, yaşadıkları ilçeler, ilgilendikleri spor dalı, spor yılı ve sınıf değişkenleri ile sporda kaygı ölçeği-2 alt boyutları ve altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeği alt boyutları arasında anlamlı farklılık görülürken, sporcuların yaş değişkeni açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Buna göre kız sporcuların kaygı düzeyleri erkek sporculara göre daha yüksekken, erkek sporcuların hileyi ve yarışmaseverliği benimsemek puanları kızlara göre daha yüksektir. Sporcuların yaşadıkları ilçeye değişkenine bakıldığında ise İnegöl ilçesinde yaşayan sporcuların Osmangazi ilçesinde yaşayan sporculara göre konsantrasyon bozukluğu, hileyi benimsemek, adilce kazanmayı korumak puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Sınıf değişkenine

bakıldığında hileyi benimsemek alt boyutunda 10. sınıfların 9. sınıflara göre anlamlı düzeyde daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Spor dalı değişkenine göre ise sporcuların bireysel branş sporcularının kaygının kas ağrısı, mide ağrısı gibi fiziksel olan belirtilerini daha çok yaşadığı görülürken aynı zamanda adilce kazanmayı takım sporları ile ilgilenen sporculara göre daha fazla önemsedikleri görülmüştür. Takım sporları ile ilgilenen sporcuların ise hileyi daha çok benimsedikleri, oyun kurallarının açıklarını aradıklarını, rakibe karşı üstünlük kurmak için argo konuşmak ve oyunu yavaşlatmak gibi eylemleri daha çok benimsedikleri görülmektedir. Spor yılına göre incelendiğinde ise spor yılı arttıkça sporcuların konsantrasyon bozukluğu ve endişe düzeyinin azaldığı ve kaygının fiziksel belirtilerinin daha az görüldüğü söylenebilir. Ayrıca spor yılı ilerledikçe rakip oyuncuların düzenini ve psikolojisi bozma, rakibi tahrik etme gibi davranışların daha çok görüldüğü söylenebilir.

Öneriler:

1. Müsabaka öncesinde sporcuların kaygı seviyelerini düşürmek ve müsabakaya daha rahat bir şekilde çıkması için mental antrenmanlar, diğer okul takımları ile kendi aralarında fair play müsabakaları yaptırılabilir, spor dalına özgü video gösterimi izletilmesi yapılabilir.
2. Kız öğrencilerin, kaygı seviyelerinin azaltılması, müsabakaya hazırlanması için okul rehber öğretmeni ve spor psikologlarının ortak iş birliği içerisinde çalışmalar yapılması sağlanabilir.
3. Spor lisesi öğrencilerine sporda ahlak, etik, fair play, şike, doping gibi derslerin müfredata konulması ve bilinçlendirilmesi gerekmektedir.
4. Araştırmamızdan yola çıkılarak yapılabilecek olası diğer araştırmaların sporcuların beden eğitimi öğretmenlerinden veya antrenörlerinden algıladıkları liderlik stilleri, etik dışı davranışlara göre değerlendirilmesi de farklı sonuçları ortaya koyabileceği düşünülmektedir.
5. Spor lisesinde görev yapan benden eğitimi öğretmenleri, sporcuların aileleri ve kulipteki antrenörleri ile devamlı olarak iş birliği içerisinde olması gerekmektedir.
6. Liseden mezun olacak veya derece yapan sporcular deneyimlerini diğer sporcu/öğrenciler ile paylaşacakları etkinlikler yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Akandere, M., Baştuğ, G. ve Güler, E. D. (2009). Orta Öğretim Kurumlarında Spora Katılımın Çocuğun Ahlaki Gelişimine Etkisi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 59-67.
- Aktekin, D. (2013). *Eğitimin Politik Temelleri*. Ankara: Pegem Akademi. sf. 103.
- Alı, Z. A. (2023). *Sporda Akılcı Olmayan Performans İnançları ile Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişkide Zihinsel Dayanıklılığın Aracı Etkisinin İncelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Altındaş, M. E. (2009). *Türkiye'de Açılan Spor Liselerinin Amaç Hedef ve Beklentilerinin Araştırılması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi.
- Arslan, B. (2018). *Türkiye'deki Bocce ve Dart Sporcularının Ahlaki Karar Alma Tutumlarının İncelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bartın Üniversitesi.
- Aslan, T. V. ve Tüfekçi, Ş. (2022). Altyapılarda Futbol Oynayan Sporcuların Ahlaki Karar Alma Tutumlarının İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(3), 76-90.
- Bandura, A. (1991). Social Cognitive Theory of Self-Regulation. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 248-287.
- Bandura, A. (1999). Moral Disengagement in the Perpetration of Inhumanities. *Personality and Social Psychology Review*. 3(3), 193-209.
- Barış, A. ve Bingöl, Ş. (2022). Türkiye'deki Milli Taekwondocuların Duygu Durumları ve Kaygı Düzeylerinin Araştırılması. *Hakkari Review*, 6(2), 59-76.
- Başaran, M. H., Taşgın, Ö., Sanioğlu, A. ve Taşkın, A. K. (2009). Sporcularda Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21), 533-542.
- Başer, E. (1998). *Uygulamalı Spor Psikolojisi*. Ankara: Bağırhan Yayınevi.
- Bayraktar, C. (2003). Sosyal Yapı Özelliklerinin Spora Etkisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 19-36.
- Bayraktar, M. T. (2022). *Altyapılarda Futbol Eğitimi Görmekte Olan Sporcuların Ahlaki Karar Alma Tutumlarında Ebeveyn Faktörünün İncelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Bedir, D., Yılmaz, E., Adin, S. ve Büyükpolat, A. (2023). Gelişim Liginde Oynayan Futbolcuların Mevkilerine Göre Motivasyon ve Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Spor ve Bilim Dergisi*, 1(1), 1-9.
- Biçer, T. (1997). *Doruk Performans*. İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Bilge, N. (1989). *Türkiye'de Beden Eğitimi Öğretmeninin Yetiştirilmesi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Bilgin, H. (2023). *Profesyonel Futbolcularda Müsabaka Öncesi Kaygı Düzeyleri ile Öfke İfade Tarzlarının İncelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Boardley, I. D., & Kavussanu, M. (2011). Moral Disengagement in Sport. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 4(2), 93-108.
- Böyükelhan, E., Özdilek, Ç., Kaya, T. ve Öztürk, Y. M. (2019). Bazı Değişkenlere Göre Öğrenci Sporcuların Ahlaki Karar Alma Tutumlarının İncelenmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(4), 172-180.
- Cüceloğlu, D. (1992). *Dayanışma Biliminin Temeli*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Cüceloğlu, D. (1996). *İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (1998). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2005). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağlayan, H. S. ve Fişekçioğlu, B. İ. (2004). Futbol Seyircisini Şiddete Yönelten Faktörler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (12), 127-142.
- Çağrı, M. (1981) *Ahlakımız*. İstanbul: Marifet Kitaplar.
- Çetin, K. ve Gülseren, Ö. H. (2003). *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Stratejileri*. (Erişim Tarihi: 23.01.2024) http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/160/cetin-gulseren.htm adresinden alındı.
- Demirci, S. (2020). *14-17 Yaş Arası Sporcularda Antrenör-Sporcu İlişkisi Kalitesinin Ahlaki Karar Alma ve Saldırgan Davranışları Belirlemedeki Rolü*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dilekçi, U. (2022). *Spor Liselerinde Görev Yapan Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Örgütsel Sinizmle Mesleki Tükenmişliklerinin Örgütsel Adanmışlıklarına Etkisinin İncelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi.
- Dorrell, J. L. (1998). Personal Goals and Winning or Losing During the Competitive Exercises: Effects on Anxiety. *Lamar University-Beaumont*.
- Duman, T. (1991). *Türkiye 'de Ortaöğretimde Öğretmen Yetiştirme (Tarihi Gelişimi)*. İstanbul: MEB Basımevi.
- Ekici, H. (2013). Demografik Özelliklere Göre Türkiye'de Sporda Şike Algısı ve Gaziantep İli Örneği. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(7), 1-26.
- Erdemli, A. (2002). *Spor Felsefesi: Temel Sorunlarıyla*, İstanbul: E yayınları.
- Erdoğan, Ç. H. (2018). *Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Kişilik Özellikleri Ahlaki Olgunluk Düzeyleri ve Öğretmenlik Meslek Etiği Hakkındaki Görüşleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kayseri: Erciyes Üniversitesi.

- Erkal, M. E. (1982). *Sosyolojik Açıdan Spor*. İstanbul. Filiz Kitabevi.
- G.S.B. ve M.E.B. (2016.04.16). T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı ile T.C. Millî Eğitim Bakanlığı İş Birliği Protokolü. (Erişim Tarihi: 25.08.2023) https://sportifyetenektaramasi.gsb.gov.tr/Public/Edit/images/YETENEK_TARAMASI/012014/2-ESKi_GSB-MEB%20PROTOKOL_19_NiSAN_2016.pdf adresinden alındı.
- Gander M. J., & Gardiner H. W. (1998). *Çocuk ve Ergen Gelişimi* (Çev. Dönmez, A., ve Çelen, H. N). Ankara: İmge Kitabevi.
- Garrigan, B., Adlam, A. L., & Langdon, P. E. (2018). Moral Decision-Making and Moral Development: Toward an Integrative Framework. *Developmental Review*, 49(1), 80-100.
- Görgüt, İ. ve Tuncel, S. (2017). Spor Karakter Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması. *Spormetre*. 15(3), 149-156.
- Güler, E. D. (2006), *Ortaöğretim Kurumlarında Beden Eğitimi Dersinin Çocuğun Ahlaki Gelişimine Etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Konya: Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Gümüş, M. (2002). *Profesyonel Futbol Takımlarında Puan Sıralamasına Göre Durumluk Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gündüz, M. (2010). *Ahlak Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Hacıcaferoğlu, S., Selçuk, M.H., Hacıcaferoğlu, B. ve Karataş, Ö. (2015). Ortaokullarda İşlenen Beden Eğitimi Derslerinin Sportmenlik Davranışlarına Katkısının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, *International Journal of Sport Culture and Science*, 3(4), 557-566.
- Haidt, J., & Hersh, M. A. (2001). Sexual Morality: The Cultures and Emotions of Conservatives and Liberals, *Journal of Applied Social Psychology*, 31(1), 191-221.
- Hemphill, D. (2013). Performance Enhancement and Drug Control in Sport: Ethical Considerations. *In Towards a Social Science of Drugs in Sport* (pp. 41-54).
- Hesapçioğlu, M. (1994) *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Kahya, S. (2019). *Tematik Spor Lisesi Öğrencilerinin Optimal Performans Duygu Durumları ile Sporda Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Kahya, S. ve Küçükbiş, H. F. (2022). Sporda Kaygı ve Optimal Performans Duygu Durumu; Tematik Spor Lisesi Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(12), 113-124.
- Kanner, A. D., Coyne, J. C., Schaefer, C., & Lazarus, R. S. (1981). Comparison of Two Modes of Stress Measurement: Daily Hassles and Uplifts Versus Major Life Events. *Journal of Behavioral Medicine*, 1(4), 1-39.

- Kangalgil, M., Temel, A., Emre, T. ve İnan, T. (2023). Altyapı Sporcularının Ahlaki Karar Alma ve Ahlakdan Uzaklaşma Tutumlarının İncelenmesi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 11(29), 14-29.
- Karapınar, Y. (2007). *Spor Liselerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Okula Giriş Nedenleri ve Mesleki Beklentilerinin Araştırılması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kavussanu, M. (2008). Moral Behaviour in Sport: A Critical Review of the Literature. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 1(2), 124-138.
- Kaya, M. ve Varol, K. (2004). İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri ve Kaygı Nedenleri (Samsun örneği). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(17), 31-63.
- Kayıran, M. (1998). Atatürkçü Düşünce Işığında: Çağdaş Eğitim. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 14(42), 780-830.
- Kemler, D. (1989). Samuel Anger in Secondary School Sport Coaches: An Investigation into Two Invertation Strategies for Its Control, *Florida State University*.
- Kızar, O., Dalkılıç, M. ve Bayrak, M. (2015). Futboldaki Şike Olayları Hakkında Spor Adamları ve Spor Yazarlarının Düşüncelerinin İncelenmesi, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(10), 212-222.
- Konter, E. (1998). *Sporda Psikolojik Hazırlığın Teori ve Pratiği*. Ankara: Bağırman Yayınevi.
- Konter, E. (2002). *Profesyonel Futbolda Bazı Değişkenlere Göre Becerilerin Araştırılması* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Kulaksızoğlu, A. (1998). *Ergenlik Psikolojisi, Büyük Fikir Kitapları Dizisi:100*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kuru, E. (2000). *Sporda Psikoloji*. Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi.
- Kuter, F.Ö. ve Kuter, M. (2012). Beden Eğitimi ve Spor Yoluyla Değerler Eğitimi, *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi; Teori ve Uygulama* (6) 75-94.
- Küçük, V. ve Koç, H. (2004). Psiko-Sosyal Gelişim Süreci İçerisinde İnsan ve Spor İlişkisi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(7).
- Lee, M. J., Whitehead, J., & Ntoumanis, N. (2007). Development of the Attitudes to Moral Decision-Making in Youth Sport Questionnaire (AMDYSQ). *Psychology of Sport and Exercise*, 8(3), 369-392.
- Lee, M. J., Whitehead, J., Ntoumanis, N., & Hatzigeorgiadis, A. (2008). Relationships Among Values, Achievement Orientations, and Attitudes in Youth Sport. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 30(5), 588-610.
- M.E.B., (1981.06.23/26). *X. Milli Eğitim Şurası*. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (Erişim Tarihi: 08.01.2023)

- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165120_10_sura.pdf adresinden alındı.
- M.E.B., (2007). *2008 Yılı Bütçesine İlişkin Rapor*. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi. (Erişim Tarihi: 15.08.2023) https://sgb.meb.gov.tr/but_kesin_hesap/2008yil_butcesine_iliskin_rapor.pdf adresinden alındı.
- M.E.B., (2015.01.29). *Türk Eğitim Sistemi ve Ortaöğretim. Orta Öğretim Genel Müdürlüğü. Türk Eğitim Sistemi ve Ortaöğretim*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi. (Erişim Tarihi: 23.01.2024) https://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_06/13153013_TES_ve_ORTAYYRET_YM_son10_2.pdf adresinden alındı.
- M.E.B., (2018). *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim, 130. Resmi İstatistik Programı*. (Erişim Tarihi: 23.08.2023) https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_09/30102730_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2018_2019.pdf adresinden alındı.
- M.E.B., (2023). T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (Erişim Tarihi: 20.07.2023) <http://mtegm.meb.gov.tr/kurumlar/?ara> adresinden alındı.
- Mehmedoğlu, Y. (2004). *Ahlaki ve Dini Gelişim, Çocuğumuz Dini Öğreniyor*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Mil, H. İ. ve Şanlı, S. (2015). Sporda Şiddet ve Medya Etkisi: Bir Maçın Analizi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(55), 231-247.
- Miller, W. Z. (2002). The Physche Centered Zone of Peak Performance; Depth Psychology Applied to Golf. *Pasifca Graduate İnstitute*.
- Morgan, C. T. (2011). *Psikolojiye Giriş*. Konya: Eğitim Kitapevi Yayınları, sf. 194-220.
- Öngel, H. B. (1997). Sporda Etik Değerler Açısından Doping. *Beden Eğitimi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 68-79.
- Özbek, O. (1999). Sporda Etik Dışı Davranış Alanları ve Etik İlkeler. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(4), 38-50.
- Özden, Y. (2003). *Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Pegem Yayınları, sf. 31.
- Öztürk Kuter, F., & Kuter, M. (2012). Beden Eğitimi ve Spor Yoluyla Değerler Eğitimi, *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama* 3(6), 75-94.
- Pepe, K. ve Vardar, T. (2016). Türk Futbolundaki Şike Olaylarının Toplumsal Açından Değerlendirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 399-412.
- Potter, S. (1947). *The Theory and Practice of Gamesmanship or The Art of Winning Games Without Actually Cheating*. Penguin Books, p:10.

- Preston, I., Szymanski, S. (2003). Cheating in Contests, *Oxford Review of Economic Policy*, 19(4), 612-624.
- Resmî Gazete (1973.06.24). *Millî Eğitim Temel Kanunu*. (Erişim Tarihi: 23.01.2023) <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14574.pdf> adresinden alındı.
- Resmî Gazete (2005.02.01). *Millî Eğitim Bakanlığı Spor Liseleri Yönetmeliği*. (Erişim Tarihi: 12.01.2023) <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/02/20050201-2.htm> adresinden alındı.
- Resmî Gazete (2006.12.16). *Millî Eğitim Bakanlığı Spor Liseleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*. (Erişim Tarihi: 16.01.2023) <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/12/20061216-11.htm> adresinden alındı.
- Sağlam, A. Ç. (2013). *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi*. Ankara: Maya Akademi.
- Sarıkol, E. (2021). *Farklı Branş Sporcularının Sporda Ahlakta Uzaklaşmalarında Antrenörlerin Etik Dışı Davranışlarının Etkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi], Kırıkkale Üniversitesi.
- Schwarzer, R. (2000). The self in anxiety, stress and depression. *Elsevier*.
- Spielberger, C. D. (1972). Needed Research on Stress and Anxiety. A Special Report of the USOE-Sponsored Grant Study: Critical Appraisal of Research in the Personality-Emotions-Motivation Domain. *Texas Christian University Institute of Behavioral Research*, (15) 1-114.
- Şahan, H. (2007). *Üniversite Öğrencilerinin Sosyalleşme Sürecinde Spor Aktivitelerinin Rolü* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Şahin, M. (1998). *Spor Ahlakı ve Sorunları*, İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Şahin, M. (2009). *Spor Ahlakı ve Sorunları*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın, sf: 75-99
- Şahin, M. (2015). *Spor ahlakı ve sorunları*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Şentürk, H. E. (2016). *Avrupa Birliği Spor Eğitimi Temelinde Türkiye Spor Liselerinin İşlevsellik Açısından Durum Analizi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi.
- T.D.K. (2023). Ahlak nedir. (Erişim Tarihi: 10.02.2023) <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı.
- T.D.K. (2023). Eğitim nedir. (Erişim Tarihi: 03.09.2023) <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı.
- T.D.K. (2024). Hile nedir. (Erişim Tarihi: 17.03.2024) <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı.
- T.D.K. (2024). Örtmece nedir. (Erişim Tarihi: 18.03.2024) <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı.

- T.D.K. (2024). Şiddet nedir. (Erişim Tarihi: 20.03.2024) <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı.
- T.D.K. (2024). Şike nedir. (Erişim Tarihi: 17.03.2024) <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı.
- Tallis, F. (2003). *Kaygıları Asmak*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Tanrıverdi, H. (2012). Spor Ahlakı ve Şiddet. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(8), 1071-1093.
- Tarhan, N. (2016). “Futbolun Kanayan Yarası: Holiganizm”. (Erişim Tarihi: 16.03.2024) <https://www.nevzattarhan.com/futbolun-kanayan-yarasi-holiganizm.html> adresinden alındı.
- Tavacıoğlu, L. (1999). *Spor Psikolojisi*, Ankara: Bağırhan Yayınevi.
- Tonga, D. (2015). Eğitimde Tartışılması ve Çözülmesi Gereken Güncel Sorunlar: Şike, Kopya, Torpil ve Doping. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 19(1), 313-328.
- Toy, A. B. (2021). *Akılcı Duygusal Davranışçı Yaklaşım Temelli Psiko-Eğitim Programının Sporda Kaygı ve Akıldışı Performans İnançları Üzerine Etkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi], Mersin Üniversitesi.
- Turan Başoğlu, S. (2007). *Sınav Kaygısı ile Özgüven Arasındaki İlişkinin Erinlik Döneminde İncelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul: Maltepe Üniversitesi.
- Tükenmez, M. (2009). *Toplumbilim ve Spor*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Türkçapar, H. (2004). Anksiyete Bozukluğu ve Depresyonun Tanısal İlişkileri. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 4, 12-16.
- Türksoy Işım, A., Güvendi, B. ve Toros, T. (2019). Amatör Lig Futbolcularında Sporda Ahlaktan Uzaklaşma, Gündüsel İklim ve Karar Verme. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(1), 54-62.
- Vural, İ. (2020). *Spor Lisesi Öğrencilerinin Dijital Teknolojiye Yönelik Tutumlarının İncelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ardahan Üniversitesi.
- Weinberg R.S., & Gould D. (2015). *Foundations of Sport and Exercise Psychology*. 6th ed. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Williams, C.J. (2008). *Reassessing the Role of Anxiety in Information Seeking*. Master Thesis, University of North Texas. Available at https://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc9012/m2/1/high_res_d/thesis.pdf adresinden alındı.
- Yapan, H. T. (1992). *Spor Ahlakı -Beden Eğitimi Dersinde Ahlaki Eğitim*, [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Yetim, A. A. (2000). *Sosyoloji ve spor*. Trabzon: Topkar Matbaacılık.

- Yıldız, M. (2019). *Sporcularda Sportmenlik Yönelimi: Hedef Bağlılığı ve Sporda Ahlaktan Uzaklaşmanın Rolü* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Yıldız, Y., Yıldız, K. ve Tutucu, B. (2019). *Genç Sporcuların Ahlaki Karar Alma Tutumlarının Araştırılması*. 2. Uluslararası Rekreasyon ve Spor Yönetimi Kongresi, 104.
- Yiğit, C. (2021). *Spor Lisesi Öğrencilerinin Sportmenlik Yönelimlerinin İncelenmesi (Doğu Anadolu Bölgesi Örneği)* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Yücel, A. S., Atalay, A. ve Gürkan, A. (2015). Factors Affecting Violence and Aggression in Sports. *International Journal of Psychiatry And Psychological Researches*. 2(2). 68-90.
- Yücel, E. O. (2003). *Taekwondocuların Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeyleri ve Müsabakalardaki Başarılarına Etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Zimbardo, P. G. (1995). The psychology of evil: A situationist perspective on recruiting good people to engage in anti-social acts. *Japanese Journal of Social Psychology*. (11) 125-133.

EKLER

Ek – 1: Ölçek İzni

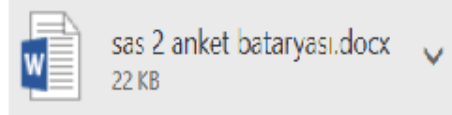
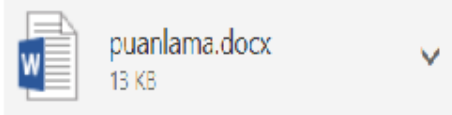

Duygu KARADAĞ <[REDACTED]>

Dün, 14:13

Gulsah Gezmis ✓

📧 Tümünü yanıtla | ▼

2 ekin (35 KB) Tümünü indir

Gülşah merhaba,

Öncelikle etik anlayışın ve nezaketin için teşekkür ederim. Ölçeği araştırmada kullanabilirsin. Ek'te Spor Kaygı Ölçeği-2 ile ilgili dokümanları iletiyorum. Herhangi bir sorun/sorunun olursa elimden geldiğince yardımcı olmaya çalışırım.

İyi çalışmalar

...

Bahri Gürpınar <[REDACTED]>

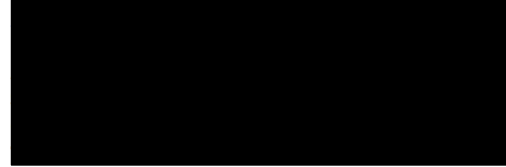
Dün, 16:56

Gulsah Gezmis ✓

📧 Tümünü yanıtla | ▼

Sevgili Gülşah
Ölçeği kullanabilirsin. Çalışmalarında başarılar dilerim.

Doc. Dr. Bahri GÜRPINAR

Kimden: Gulsah Gezmis [REDACTED]

Gönderildi: 05 Ekim 2022 Çarşamba 16:40

Kime: Bahri Gürpınar

Konu: Ölçek Kullanma İzni

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli Katılımcı,

Bu anket paketinde sizin yarışmada kendinizi nasıl hissettiğinizle ilgili ifadeler yer almaktadır. Anketin ilk bölümünde çalışmaya katılan grubun özelliklerini tanımlamak amacı ile kullanılacak bazı bireysel sorular yer almaktadır. Bu bilgiler bireysel olarak kullanılmayacaktır. Lütfen bu bilgileri tamamladıktan sonra, diğer bölümde yer alan ölçekleri doldurunuz. Elde edilen sonuçlar toplu olarak değerlendirilecektir. Bu nedenle isim belirtmeniz gerekmemektedir. Araştırmaya katılanların bütün soruları eksiksiz doldurmaları, araştırmanın sonuçlarının güvenilirliği açısından çok önemlidir. Bu nedenle lütfen bütün maddeleri dikkatlice okuyarak, doldurunuz. Konuya ilişkin sorulara vereceğiniz samimi cevaplarınız çalışmayı yönlendirecektir. Tüm veriler çalışmayı yürüten kişi tarafından gizliliği korunarak saklı tutulacaktır. Bu çalışmaya katılmayı kabul ettiğiniz ve zaman ayırdığınız için çok teşekkür ederiz.

Yaş:	
Cinsiyet :	Erkek () Kadın ()
Sınıfınız :	9. () 10. () 11. () 12. ()
Yaşadığınız İlçe :	Osmangazi () İnegöl ()
Aktif spor yapıyor musunuz :	Evet () Hayır ()
Spor Dalınız :	
Aktif olarak yaptığınız spor dalını kaç yıldır yapıyorsunuz :	
Sporcu lisans türünüz nedir :	Okul Lisansı () Kulüp Lisansı () Her ikisinde ()

SPOR KAYGI ÖLÇEĞİ-2

Elit sporcular dahil birçok sporcu, müsabaka öncesi veya müsabaka sırasında kendisini gergin ve heyecanlı hissedebilir. Aşağıda sizlerin spordaki sürekli kaygı düzeylerinizi ölçmeye yarayan soru formları verilmiştir. Lütfen her bir soruyu okuyun ve genel olarak müsabaka öncesi veya müsabaka sırasında nasıl hissettiğinizi, ilgili sayının olduğu kareyi seçerek işaretleyiniz.

Müsabaka / Yarışma öncesi ve yarış esnasında.....	HİÇ	BİRAZ	FAZLA	ÇOK FAZLA
Müsabaka/Yarışmaya konsantre olmak zordur.	1	2	3	4
Vücudumun gergin olduğunu hissederim.	1	2	3	4
İyi oynamayacağım diye endişelenirim.	1	2	3	4
Yapmam gereken şeye odaklanmakta zorlanırım.	1	2	3	4
Başkalarını hayal kırıklığına uğratacağım diye endişelenirim.	1	2	3	4
Midemde gerginlik hissederim.	1	2	3	4
Müsabaka/Yarışmada dikkatimi/konsantrasyonumu kaybederim.	1	2	3	4
En iyi performansımı gösteremeyeceğim diye endişelenirim.	1	2	3	4
Kötü oynayacağım diye endişelenirim.	1	2	3	4
Kaslarımın titrediğini hissederim.	1	2	3	4
Müsabaka/Yarışma sırasında her şeyi berbat edeceğimden endişelenirim.	1	2	3	4
Midem bozulur.	1	2	3	4
Müsabaka/Yarışma sırasında açık/net bir şekilde düşünemem.	1	2	3	4
Gergin/sinirli olduğumdan kaslarım gerilir.	1	2	3	4
Antrenörümün bana yapmamı söylediği şeye odaklanmakta güçlük çekerim.	1	2	3	4

ALTYAPI SPORLARINDA AHLAKİ KARAR ALMA TUTUMLARI ÖLÇEĞİ

SIRA NO	SORU	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Kazanmaya yardımcı olacağını düşünürsem hile yaparım.					
2	Bazen rakibin düzenini bozmak için zaman harcarım.					
3	Bazen kaybetmek önemli değildir çünkü hayatta her şeyi kazanamazsınız.					
4	Rakibin psikolojisini bozmak kurallara aykırı olmadığı için yapılabilir bir şeydir.					
5	Diğer insanlar hile yapıyorsa ben de yapabilirim.					
6	Bazen rakibimi tahrik etmeye çalışırım.					
7	Kazanmak ve kaybetmek hayatın bir parçasıdır.					
8	Eğer kimse fark etmeyecekse hile yapılabilir.					
9	Hak ederek kazanmak, haksızca kazanmaktan daha iyi hissettirir.					

T.C
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU KARARI

PROTOKOL NO: 2022/131

ARAŞTIRMA BAŞLIĞI	Spor Lisesi Öğrencilerinin Sporda Kaygı Düzeyleri ile Ahlaki Karar Alma Tutumlarının İncelenmesi
ARAŞTIRMANIN TÜRÜ	1- Nicel Araştırma –Tanımlayıcı Araştırma 2- Yüksek Lisans Tez Çalışması
ARAŞTIRMACILAR	1- Sorumlu Araştırmacı : Gülşah GEZMİŞ 2- Tez Danışmanı : Doç. Dr. Burcu GÜVENDİ
KARAR	Etik Onay Verilmesine Karar Verildi.

Prof. Dr. Bülent YİĞİT
İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU BAŞKANI

TARİH
22.11.2022

ÖZGEÇMİŞ

İlk ve orta öğrenimini Bursa’da tamamladı. 2005 yılında girdiği Kütahya Üniversitesi Beden Eğitimi Spor Yüksek Okulu Spor Yöneticiliği bölümünden 2009 yılında mezun oldu. 2019 yılından beri Bursa Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü (Okul Sporları Biriminde) Spor Uzmanı olarak görevine devam etmektedir.

TEZDEN TÜRETİLEN YAYIN VE ESERLER

Gezmiş, G., ve Güvendi, B. (2023). Spor Lisesi Öğrencilerinin Kişilik Özelliklerinin Ahlaki Karar Alma Tutumları ile İlişkisi, Ases IV. International Sciences Conferance, 28-30 Nisan - Giresun, Türkiye.

